

Jaarboekje van het Oudheidkundig Genootschap "Niftarlake" 1948

<https://hdl.handle.net/1874/9563>

J A A R B O E K J E
VAN HET
O U D H E I D K U N D I G G E N O O T S C H A P
„N I F T A R L A K E”
1948

D R U K K E R I J H. J. S M I T S
O U D E G R A C H T 231 — U T R E C H T

L. S.,

Het jaarboekje, sinds 1913 ononderbroken verschenen en steeds gewaardeerd, heeft zich door de jaren heen een plaats bij de leden weten te veroveren en is geworden tot een der pijlers, waarop het Genootschap rust.

Weliswaar is de omvang ervan nogal variëerend, hetzij wegens een jubileumjaar, hetzij wegens den stand der kas. Ook het aantal medewerkers schommelt steeds en dit is mede van invloed op den inhoud.

Dit jaar moeten we, in tegenstelling met het vorige, ons beperken tot een boekje van bescheiden omvang. Dientengevolge zijn geen ernstige pogingen gedaan om het aantal artikelen uit te breiden en moeten zelfs een paar illustraties wachten tot een volgende uitgaaf.

Inmiddels mogen we in dit nummer een nieuwen medewerker begroeten, en we hopen op meerdere uitbreiding dezer gelederen, die aanmerkelijk gedund zijn, doordat twee onzer trouwe inzenders, de Heeren Pastoor L. J. van der Heyden en J. H. Roosenschoon, beiden schrijvers van meerdere historische bijdragen, ons helaas ontvielen.

Wij danken de leden, die ons hunne pennevrucht ter beschikking stelden en waar de geschiedenis onzer gouw nog geenszins is uitgeput, wekken wij gaarne op tot inzending van artikelen, geschikt voor opname in het volgende jaarboekje.

DE REDACTIE.

Eere-leden:

Dr. Mr. J. W. Verburgt, Wassenaar, Oud-Voorzitter.
J. D. Bastert, Breukelen, Oud-Penningmeester.

Bestuur:

Mr. Dr. N. J. C. M. Kappeyne van de Coppello	}	Dagelijksch Bestuur.
Oud-Loosdrecht, Voorzitter		
Mej. W. F. Grevenstuk, Baambrugge,		
Secretaresse.		
J. Vor der Hake, Breukelen, Penningmeester.		
G. J. Weyland Jr., Loenen aan de Vecht,		
Bibliothecaris.		
Mgr. A. E. Rientjes, Maarssen.		
Dr. Mr. J. W. Verburgt, Wassenaar.		
J. D. Bastert, Breukelen.		

E. G. Wentink, Naarden.¹⁾
J. Trouw, Abcoude.
Jhr. Dr. L. H. Quarles van Ufford, Breukelen.
A. H. Doude van Troostwijk, Notaris, Breukelen.
Ir. J. Loeff, Oud-Loosdrecht.
Jhr. F. H. A. Martini Buys, Rotterdam.

Redactie Jaarboekje:

Mr. Dr. N. J. C. M. Kappeyne van de Coppello,
Oud-Loosdrecht.
Mgr. A. E. Rientjes, Maarssen.
Mej. W. F. Grevenstuk, Baambrugge.

---

¹⁾ Bij het ter perse gaan van dit boekje helaas overleden.

LEDEN:

Aalsmeer:

Bax, H.

Abcoude:

Doorn, Dr. A. van

Gortel, Dr. J. H. van

Graaf, J. H. de

Hartogh, A. den

Pape, W. F.

Quarles van Ufford,

Jhr. Mr. L. A.

Sprey, A.

Timmer, Notaris Ph. W.

Trouw, J.

Veltman-v. Cruysen, Mevr.

A. G.

Veltman, Mej Lidi

Vis-Völker, Mevr. C. A.

L. M.

Waterkamp, Pastoor J. M. J.

Wijngaerdt, Piet van

Amersfoort:

Adriaans, G.

„Flehite" Oudh. Vereen.

Ver. voor Vreemdel. Verk.

Amstelveen:

Achterbergh Jr., J. W. N. van

Amsterdam:

Aa, O. L. van der

Altena, Chr.

Bergh, Th. P. van den

Booy, H.

Broek, A. A. ten

Bussy, Mr. A. le Cosquino de

Duykeren, Ds F. L. van

Duyvensz, Fr.

Hoorn, Th. van

Hoes, F.

Jordens-Mac Laine Pont,

Mevr. A.

Kater, P. A.

Koninklijk Oudheidkundig

Genootschap

Laag, A. H. van der

Lange, C. V. Allert de

Leuven, W. van

Moes-van Delft, Mevr. H.

Pos, Mej. A. G.

Post, W. J.

Prent, H.

Schoorl, A.

Tienhoven, Mr. P. G. van

Vondel," N.V. Uitg. Mij.

„Joost van den

Wageningen, J. van

Warners, F. A.

Woudenberg, Mej. J.

Zeegers, Jr., J.

Ankeveen:

Harinxma thoe Slooten,

B. A. Ph. Baron van

Apeldoorn:

Fortuyn Harreman, A.

Tombe, Mr. A. L. des

Baambrugge:

Baanders, Mej. Tine

Bon, Mej. A.

Borst, Th. C.

Bouman, J. H.

Feddema, G.

Grevenstuk, Mej. W. F.
 Lee, Mej. E. van der
 Neeleman, Ds. J. C.
 Plas, J. van der
 Royaards, J. J.
 Schimmel-Baanders, Mevr.
 W. C.
 Weyel-van Buren, Mevr. M.
 Woerden, S. van

Laarn:

Tegelberg, P. E.

Batavia:

Grevenstuk, Prof. Dr. A.

De Bill:

Mac Laine Pont, W. P.
 Mac Laine Pont-Stork,
 Mevr. A. W.
 Nicolas Ir., E. A. J. H.
 Seerenberg, L. P. van
 Troostwijk, D. W. Doude van

Den Bommel:

Kooy, Ds. A. v. d.

Breukelen:

Balbian Verster, Mej. I. I. de
 Bastert, J. D.
 Bianchi-Wüstenhoff,
 Mevr. C. E.
 Cnossen, Ds. H. M.
 Colenbrander-Hoekstra,
 Mevr. A. H.
 Colenbrander, H. Th.
 Colenbrander-Overhoff,
 Mevr. M.
 Colenbrander, Mr. J. W.
 Cornet, J. W. G.
 Dop, H. R. van
 Freitag, F. J. de
 Ginkel, Mr. H. C. L. van

Goeman Borgesius-Blommers,
 Mevr.
 Graaf Wz., E. de
 Grift, A. van der
 Grijs-Struving, Mevr. J. W. de
 Haars, Mej. Mr. E. A.
 Hoekstra-Bouman,
 Mevr. Wed. G. C.
 Horst, A. van der
 Hul-Steenhuizen,
 Mevr. R. v. d.
 Jong, J. de
 Kasteleyn, J.
 Korthagen-v. Til, Mevr. E.
 Leisink, Pastoor J. B.
 Matthes-Varossieau,
 Mevr. C. W.
 Matthes-de Rooy, Mevr.
 Wed C. H.
 Moen, W. C.
 Molenkamp, C. J. G.
 Molenkamp, J.
 Overhoff-Nieuwenhuys,
 Mevr. M. M.
 Parker Verboom, Mej. W. M.
 Quarles van Ufford,
 Jhr. Dr. L. H.
 Ragay, L. J.
 Remijnse, Prof. Dr. J. G.
 Remijnse, M.
 Reyden, J. van der
 Roëll, Jhr. Mr. H. H.
 Schmedding-Verbrugghen,
 Mevr. W. Th. C.
 Schoonderwoerd, W.
 Schuurman, P. C.
 Smits, P. B. A.
 Troostwijk, A. H. Doude van
 Verkade, E. G.
 Verkade-Dr. Cartier van
 Dissel, Mevr.
 Verweys-Kramer, Mevr. A. J.
 Vis-Honig, Mevr. A.

Vis, Mej. Ag.
 Vis Sr., Gerbrand
 Vis Jr., Gerbrand
 Vliet-van Wijk, Mevr. Mr. v.
 Vlugs, H. M.
 Vor der Hake, G.
 Vor der Hake, J.
 Vor der Hake, J. J. G.
 Vries, J. G. J. de
 Vries-Verbrugghen,
 Mevr. C. W. de
 Zwaan, Ds. A.

Brouwershaven:
 Hocke, Mej. P. D.

Bussum:
 Ahrend, J.
 Ahrend-v. Gemund, Mevr. M.
 Benders, Mej. Mr. M.
 Marle, Dr. F. G. van
 Nordemann, J. G.

Culemborg:
 Bommel, A. A. van

Doorn:
 Lampsins van den Velden,
 Jhr. J. K.

Driebergen:
 Beaufort, Jhr. P. P. de
 Clifford Kocq van Breugel,
 Jhr. Mr. Dr. J. R.
 Prein, Prof. J. A. M.

Epe (Gld.):
 Slik-Scharf, Mevr. B. van der

's-Graveland:
 Boéré, Dr. L. A.
 Dedel, Jhr. Mr. C.
 Houbolt, P.
 Schimmelpenninck, G. Graaf

's-Gravenhage:
 Bak, Mr. A. G.
 Bak, J. P.
 Beresteyn, Jhr. Mr. Dr. E. A.
 van
 Bureau van de Rijkscommissie
 van de Monumenten
 Cleyndert Azn., H.
 Middelberg, Mr. G. A. A.
 Velsen-Metzelaar,
 Mevr. W. L. van

Groningen:
 Schoemaker, Pastoor F. J.

Haarlem:
 Emmeriks, L.
 Geursen-Blaauw, Mevr. H. G.

Heemstede:
 Koomans, Dr. W. H.

Hilversum:
 Bree, D. de
 Bruggen, Ds. J. van
 Frank, Deken H. F.
 Metzelaar, C.
 Notten, Mej. W. L. van
 Smorenburg, J. M.

Kortenhoei:
 „Curtevenne“, Stichting
 Nes van Meerkerk, J. E. van

Krommenie:
 Walbeek, P. van

Laren:
 Boetzelaer, R. W. C.
 Baron van
 Leonhardt, G. J. G.

Leiden:
 Lycas Society, St.

Loenen a. d. Vecht:

As, P. van
 Dokkum, G. J.
 Hengeveld, Dr. A.
 Holthe tot Echten, Jhr. Dr.
 M. L. van
 Jongh, Dr. M. A. de
 Joncheere, C. de
 Kampen, J. W. van
 Kempen, Nots. J. M. C. van
 Tervooren, H. A. P. M.
 Troostwijk, Mr. W. I.
 Doude v.
 Uden Masman, H.
 Weyland Jr., G. J.

Loenersloot:

Kalff Az., G.
 Middelberg, E.

Loosdrecht:

Beusekom-van Foreest,
 Mevr. Wed. Mr. F. C. van
 Buysing Damsté, A.
 Erdman, Mr. R. H.
 Freese, J. P.
 Kappeyne van de Coppello-
 Wijgers, Mevr. L.
 Kappeyne van Coppello, Mr.
 Dr. N. J. C. M.
 Kappeyne van de Coppello-
 van Panhuys, Mevr. Th. E.
 C. M.
 Loeff Ir., J.
 Sondaar, L. H.
 Swinderen, Jhr. Q. J. van
 Troostwijk, Mr. J. H. M. A.
 Doude van
 Voogsgeerd, W. J.
 Vunderink, J. L.
 Wieringen, Dr. C. W. van

Lunteren:

Hoop van Slochteren,
 Mr. M. P. van der

Maarsse:

Agterberg, J.
 Alta, T. P.
 Alta-Osieck, Mevr. W.
 Dorp, C. van
 Dorp Jr., C. van
 Haselen, Mr. J. van
 Hoekstra, Dr. Sj.
 Homan van der Heide, J.
 Kloet, C. J. A. de
 Pittet-van Linge, Mevr. J. C.
 Rientjes, Mgr. A. E.
 Rijsterborgh, C. J.
 Servaas, J. N.
 Stevenhagen, H. J.
 Vader, Nots. H. P.
 Wymstra, W.

Maarsseveen:

Hydecoper-van Maarsse-
 veen, Jhr. J.
 Rijn, J. G. van

Maartensdijk:

Steyling-Grevenstuk,
 Mevr. A.
 Steyling, Dr. W.

Marrakech (Marokko):

Ansoul, G. C.

Mijdrecht:

Heyden, H. J. H. van der

Naarden:

Oudenniel, C. G. van
 Verburgt, Dr. G.
 Wentink, E. G.

Nederhorst den Berg:

Brouwer, W.
 Kremer, E.
 Krol, J. J. F.

Pos-Kofoed, Mevr. C. A.
Voorn, G. A. van der

Nieuwersluis:

Blankenberg, B. H.
Blijdenstein-Cruys,
Mevr. Wed. Th. W.

Nigtevecht:

Hennipman, C.
Wees, G. A. van

Noordwijk Binnen:

Wieder Jr., F. C.

Nijmegen:

Lindenhout, H. J. van 't

Oosterbeek:

Beusekom, Mr. E. van

Oudewater:

Boer, A. W. den

Overveen:

Warnaars, H. B. E.
Witsel, B.

Rotterdam:

Pastert, J. N.
Bibliotheek en Leeszalen
der Gemeente.
Martini Buys, Jhr. P. H. A.

Rossum:

Meijer, A. F. van Goelst

Ruwiel:

Haan-Looy, Mevr. W. de

Rijswijk:

Geertsema, W. H.
Monté, Mevr. A.

Soest:

Bentinck, Mr. S. P. Baron

Tienhoven (U.):

Einde, T. van 't
Hoorn, A. A. van den

Uithoorn:

Tollenaar, J. C.

Utrecht:

Adels-Vermeulen, Mevr. M.
Biegelaar Jr., J. B. P.
Bogaard, P. H.
Burg, Pastoor J. van der
Daas, A. P. N. den
Dijkman, Mr. H. J.
Gaasbeek, R. van
Historisch Genootschap
Ihle, Mej. B. L. D.
Lip-Kibbeling, Mevr. J. v. d.
„Oud-Utrecht”, Ver.
Ridder, Mevr. A. Ph.
Ruwers-Becker, Mevr. E. W.
Smits, H. J.
Tange, van Recken, Mevr.
Wed. Dr. H. M. van
Théonville, F. W. G.
Tombe, Mr. J. H. des
Ven, Dr. A. J. van de
Voerman, Mr. A. A. A. E. A.
Vuurst de Vries, Dr. H.
van der
Wilbrenninck, J. C.
Woerden, A. W. F. C. van

Velp:

Boetzelaer, V. L. Baron van

Vinkeveen:

Baanders, Dr. A.
Ekel, J.
Vries, J. de

Voorburg:

Hacke-Oudemans, Mevr. J. J.

Vreeland:

Bree, B. van

Cleyne Brem, K. M. J. de

Hezemans, J. G. C. J.

Sprenger, F. D.

Welter, P. W.

Wageningen:

Kniphorst's Boekhandel

Wassenaar:

Honders, Dr. H. J.

Verburgt, Dr. Mr. J. W.

Weesp:

Breyer, K.

Dockum, W. A. van

Houtman Jr., L. A.

Kloet, H. de

Lindeboom, G.

Weesperkarspel:

Klaveren, Wim van

Wijk bij Duurstede:

Dijkman-Schoenmaker,

Mevr. G. J. E.

Schoenmaker, S.

Thieme, Mej. A. C.

IJsselstein:

Cool, A. G.

Zaandijk:

Honig, G. J.

Zeist:

's Jacob, Dr. H. Th.

Lantsheer, J. A.

Zuilen:

Laan, J. Th. van der

Wijk, J. A. van

Jaarverslag.

Op 13 Juni 1947 had de gebruikelijke jaarvergadering in de „Kampioen” te Nieuwersluis plaats, welke vergadering tevens een 35-jarige periode in het bestaan van „Niftarlake” afsloot. Aanwezig waren 31 leden. Bij afwezigheid om gezondheidsredenen van den voorzitter Dr. Mr. J. W. Verburt, werd het presidium op diens verzoek dezen avond waargenomen door den Heer J. D. Bastert.

Deze memoreerde allereerst het feit, dat het Genootschap op 13 Juni 1912 was opgericht; daarna herdacht hij de in het loopende vereenigingsjaar overleden leden, de Heeren Houtman Sr. te Weesp, Hans Matthes te Breukelen, Ds. G. J. J. Bleeker te Zeist en Dr. J. J. F. Steyling te Maartensdijk.

Het jaarverslag werd door de Secretaresse uitgebracht en onveranderd goedgekeurd. Daarna vroeg de Secretaresse nog even het woord en verzocht zij de aanwezigen, bij acclamatie de Heeren Verburt en Bastert, die heden hun functie resp. van Voorzitter en Penningmeester neerlegden, welke beiden zoo veel voor het Genootschap gedaan hadden, eerstgenoemde zelfs van de oprichting af, tot Eere-leden te benoemen. Een hartelijk gemeend applaus was het antwoord hierop.

De Heer G. J. Weyland, die van af begin Januari het Penningmeesterschap had waargenomen, doch wegens verblijf in het buitenland niet aanwezig kon zijn, had een schriftelijke verklaring aan den Heer Bastert overhandigd betreffende den stand van ontvangsten en uitgaven. Alzoo verviel ditmaal het nazien der rekening en stelde de wnd. Voorzitter voor, de rekening bij acclamatie goed te keuren, waaraan door de aanwezigen gevolg gegeven werd.

De Heer Jhr. Lampsins van den Velden verzocht het bestuur, aan den vertrekkenden voorzitter den dank van het genootschap te willen overbrengen voor al hetgeen hij in die 35 jaar

voor Niftarlake had gedaan. De Secretaresse nam dit op zich.

Daarna was aan de orde het kiezen van een Voorzitter. Het bestuursvoorstel was, te kiezen den Heer Mr. Dr. N. J. C. M. Kappeyne van de Coppello, doch de heer Bastert voegde hieraan toe, dat hij tegen het kiezen bij acclamatie zich kantte. Bij de gehouden stemming verkreeg de Heer Kappeyne 17 stemmen, de Heer J. D. Bastert 10, Pastoor Rientjes 2, en blanco 2 stemmen. Alzoo gekozen de Heer Kappeyne, die op een vraag van den wvd. voorzitter mededeelde, deze benoeming gaarne te willen aanvaarden.

Als Penningmeester werd toen door het bestuur voorgesteld den Heer J. Vor der Hake te kiezen. Bij stemming verkreeg de Heer Vor der Hake 25 stemmen, de Heer Notaris van Kempen 1, de Heer J. Trouw 2 en de Heer Weyland 2 stemmen, terwijl er twee blanco stemden. Alzoo gekozen de Heer Vor der Hake, waarvan de Heer Bastert kon mededeelen, dat deze een eventueele benoeming zou acceptceeren.

Aangezien er slechts twee vacatures in het bestuur waren, daar de Heeren Verburgt en Bastert als hoofdbestuursleden zouden aanblijven, waren hiermede dus alle plaatsen weer bezet en kon verdere verkiezing volgens punt 3 der agenda vervallen.

Wat de te houden excursie aangaat, stelde de Heer Lampsins van den Velden voor, dit jaar naar het Muiderslot te gaan wegens de Hooftherdenking. Bij stemming bleek echter, dat met algemeene stemmen gekozen werd voor de excursie naar Culemborg, die het vorige jaar niet had kunnen plaats vinden. De Heer Wymstra merkte op, dat bij een feestelijke excursie ook een feestelijke lunch behoorde, en hij vreesde dat hiervan misschien nog geen sprake kon zijn.

Dezelfde excursiecommissie van vorig jaar werd weer gekozen; als datum ervoor werd vastgesteld: vóór 25 Juli.

Verder werd besloten weder een jaarboekje uit te geven. In dit verband werd aan den Heer Rientjes dank gebracht voor hetgeen hij reeds zooveel jaren voor het jaarboekje gedaan heeft en nog doet.

Omtrent eventueel te verlenen financieelen steun aan de Comm. voor de Vecht en Sypesteyn werd besloten, aan ieder *f* 50.— te geven.

Daarna volgde een bespreking over een voorstel van den

XIII

Heer Bastert, om een gave beschikbaar te stellen voor de klok in den toren te Loenen, die door de bezetters geroofd was. Na veel wikken en wegen werd besloten met 21 stemmen voor en 10 tegen, *f* 25.— te geven, als men erom vraagt en op voorwaarde, dat dan de geheele som van *f* 5000.— ook bij elkaar zou zijn. Op verzoek van de Secretaresse zou een postgirorekening worden aangevraagd.

Omtrent het huis, dat wij als Museum op het oog hebben, kon worden medegedeeld, dat het wel even ontruimd geweest is, doch direct weer in gebruik genomen door een anderen bewoner. Wij moeten dus opnieuw geduld blijven oefenen.

De Secretaresse deelde mede, (zulks op een vraag van een der leden, of, nu we lid zijn van Oud-Utrecht, ook ieder lid van Niftarlake geacht kan worden lid van Oud-Utrecht te zijn), dat we met die vereeniging een ruillidmaatschap hebben aangegaan, doch niet ieder lid persoonlijk lid is.

De Heer Trouw verzocht den Heer Kappeyne, zijn mededeelingen over de Vechtstreek, die hij in een boekwerk zou verzamelen, in verkorten vorm voor Niftarlake te willen afstaan.

Tot zoover de vorige jaarvergadering.

Op den gezetten tijd vond de excursie plaats, echter met een eenigszins gewijzigd doel, namelijk naar de Lingestreek. Een uitgebreid verslag is in ons laatstverschenen jaarboekje opgenomen.

Het jaarboekje, een soort van jubileumuitgave, verscheen in het einde des jaars; een tegenvaller daarbij was, dat èn de drukkosten, èn de vele cliché's de uitgave zooveel duurder maakten, dan we gewend zijn, dat het bestuur zich genoodzaakt zag, een beroep op de leden te doen, om ditmaal een extra bijdrage aan de kas te willen doen ter overbrugging van het tekort. De penningmeester zou U hierover nader kunnen inlichten.

In het vroege voorjaar bereikte het bestuur de uitnoodiging van een onzer leden, den Secretaris van de Commissie ter voorbereiding van Bachconcerten, om tegen gereduceerden prijs met Niftarlake een uitvoering van de Johannes-passion te Naarden te komen bijwonen. Alhoewel alle leden werden aangeschreven per circulaire, was de deelname hieraan niet daverend te noemen.

In Maart j.l. bereikte ons het verzoek, ons Genootschap te

XIV

vertegenwoordigen bij het 25-jarig jubileum van „Oud-Utrecht“, waaraan gevolg gegeven werd door den Voorzitter en de Secretaresse.

Een geschenk van Oud-Utrecht aan al haar leden, werd ook aan Niftarlake toegezonden, namelijk een teekening in kleuren van Jan de Beyer, voorstellende de Ganzenmarkt te Utrecht 1767. Deze plaat wordt, als eigendom van ons Genootschap, bewaard voor het op te richten Museum.

Kort geleden bereikte ons een uitnodiging, om een paar vertegenwoordigers te zenden naar een vergadering, waar door Oud-Utrecht, Flehite en Niftarlake mogelijkheden besproken zouden worden om te komen tot de oprichting van een nieuwe vereeniging, die zou moeten heeten „Het Nedersticht“, welke, naar we meenden, een soort overkoepelend lichaam zou moeten vormen van de drie oudheidkundige vereenigingen, hiervoor genoemd. Als afgevaardigden werden hiertoe door ons bestuur aangewezen de Heeren J. D. Bastert en J. Vor der Hake, die omtrent de op deze vergadering gevoerde besprekingen op dezen avond wel verslag zullen uitbrengen.

Het aantal onzer leden, op de vorige jaarvergadering 271, steeg tot nu toe tot 297. We hebben dus de 300 bijna bereikt, en ik hoop, dat in het nu loopende vereenigingsjaar met rasche schreden dit getal zal worden overschreden.

Ik eindig dit verslag met de beste wenschen voor ons Genootschap.

De Secretaresse:

W. F. GREVENSTUK, Baambrugge.

Uitgebracht op de jaarvergadering 15 Juni 1948.

Staat van Ontvangsten en Uitgaven over het boekingsjaar 1947.

ONTVANGSTEN:	UITGAVEN:
Batig saldo	Jaarboekje . . . . .
Ontvangsten contibuties	Incassokosten, zaalhuur, drukkosten, reiskosten, porti en andere kleine uitgaven . . . . .
Verkochte jaarboekjes	Bijdrage Sypsteyn-Stichting . . . . .
Gekweekte renten	Bijdrage Commissie voor de Vecht en het O.- en W.-Plassengebied . . . . .
Nadeelig saldo	Contributie Bond Heemschut . . . . .
	Nad. verschil gehouden excursie . . . . .
f 220.19	f 1098.40
765.—	
17.—	
2.75	
402.52	
f 1407.46	f 1407.46

De penningmeester:
J. VOR DER HAKE.

Financiële toelichtingen van den Penningmeester.

Ik kende eens iemand, die gedurende langen tijd ernstig ziek was geweest. Zwarte koorts hadden zijn krachten gesloopt en eindelijk mocht er een verandering ten goede intreden. Reikhalzend zag de zieke uit naar den dag waarop hij voor eenige uren het bed mocht verlaten, en toen deze eenmaal was aangebroken kon hij z'n pure blijdschap haast niet meer bedwingen en bouwde zich allerlei luchtkasteelen voor den tijd, dat hij zijn plaats in het maatschappelijke leven weer kon innemen. Maar na een tijdje in den huiselijken kring verkeerd te hebben, bemerkte hij, dat het toch nog niet meeviel om op te zijn. Inwendig was hij toch maar wat blij het bed weer te kunnen opzoeken. De ziekte was wel geweken, maar zijn oude krachten waren nog niet teruggekeerd.

Bij het opmaken van het financieel verslag over 1947 voor dit jaarboekje moest ik aan dezen man denken. Ook „Niftarlake” leefde tijdens de bezetting in hoopvolle verwachtingen voor den tijd na de bevrijding. Deze schenen immers niet ongunstig. In die jaren waren we vanwege de papierschaarschte genoodzaakt minder luxe en dunnere jaarboekjes uit te geven. In één jaar verscheen er zelfs in het geheel geen. Wegens het minder worden van ontspannings- en wetenschappelijke lectuur steeg het aantal leden van ons genootschap tot een hoogte als nimmer tevoren. Ook was er in die jaren een groote toevloed van deelnemers aan de excursies. Het tourisme was immers zoo sterk verminderd. Door deze omstandigheden kon de stand van onze kas op een behoorlijk peil blijven.

Na de bevrijding meenden we onze vleugels weer wat wijder te kunnen uitslaan. Het jaar 1947 brak aan, waarin ons genootschap haar 35-jarig jublieum vierde. Ons bestuur wilde daarom bij die gelegenheid een extra fraaie uitgave verzorgen. De kosten hiervan overtroffen echter verre onze verwachtingen. Ook vóór de bezetting gaven wij bij bepaalde gelegenheden meer-

XVIII

malen luxere jaarboekjes uit. Dit stuitte toen niet op bezwaren. Nu speelde de naoorlogsche periode van groot duurte ons dermate parten, dat onze geldmiddelen geheel werden opgebruikt en de rekening zelfs sloot met een flink nadeelig saldo.

Ongetwijfeld zult U hierbij nog terugdenken aan de dit voorjaar door den voorzitter gezonden kaart, waarbij werd verzocht om naast de gewone jaarlijksche contributie ook nog een extra bijdrage te verleenen. Dit verzoek heeft een spontane reactie tengevolge gehad. Vele leden gaven aan het verzoek gehoor, waardoor het tekort grootendeels is opgeheven. Naar het zich reeds thans laat aanzien zal het financieel verslag in het volgende jaarboekje een veel gunstiger beeld vertoonen dan ditmaal het geval is. Ik wil dan ook niet nalaten om namens het bestuur een woord van groote waardeering uit te spreken voor de wijze, waarop begrip werd getoond voor onze moeilijkheden.

Het ligt in ons voornemen om — mochten zich in de toekomst onverhoopt nog moeilijkheden voordoen — zoveel mogelijk te trachten deze op andere wijze te overbruggen. Er zal getracht worden de contributie op *f* 2.50 te handhaven en geen nieuw beroep meer op de leden te doen.

Mochten er echter leden zijn, die desondanks toch een toelage willen verleenen, dan zal dit niettemin van harte welkom zijn. Van eenige pressie mag hierbij evenwel geen sprake zijn, zoodat de gewone jaarlijksche contributie evenzeer zal worden gewaardeerd.

J. VOR DER HAKE.

GESCHENKEN

Met genoegen maken we melding van een geschenk aan ons Genootschap, zijnde een collectie van 48 lantaarnplaten en een serie negatieven, alle betrekking hebbende op „Cronenburgh“ te Loenen aan de Vecht, ons welwillend ter beschikking gesteld door Mevrouw de Weduwe Roosenschoon, geb. Cortazzi te Amsterdam. Zooals te begrijpen is, wordt dit geschenk met dankbaarheid aanvaard, temeer, wijl het tevens een blijvende herinnering vormt aan een onzer trouwe medeleden, den Heer J. H. Roosenschoon, die zooveel over genoemd slot in onze jaarboekjes publiceerde.

Van Dr. W. H. Koomans te Heemstede mochten wij een serie lantaarnplaten van Abcoude en omgeving ontvangen.

Ir. V. R. van Romondt schonk een mooie verzameling oude werken voor de Bibliotheek.

HET BESTUUR.

Ons Archief.

In ons jaarboekje van 1946 hebben wij een opwekking gericht tot onze leden een bijdrage te leveren ter aanvulling van onze bibliotheek. Ook werd verzocht te willen waarschuwen, wanneer op een veiling of verkoopning oude boeken, prenten enz. over de Vechtstreek voorkomen. Wel mochten wij van enkele leden bijdragen ontvangen, zooals bij de opgave van aanwinsten in dit jaarboekje is vermeld, maar wij kunnen helaas nog niet een belangrijke uitbreiding constateeren.

Mogen wij daarom met klem ons verzoek herhalen? Ook oudheidkundige werken, welke over onderwerpen buiten de Vechtstreek handelen, zijn welkom.

Onze verzameling oude jaarboekjes is eenigszins uitgebreid. Meestal kan worden voldaan aan verzoeken om bepaalde jaargangen. Maar wie kan ons helpen aan jaarboekje 1930? Dit is nog steeds het eenige exemplaar, dat geheel ontbreekt.

Wij vertrouwen, dat vele leden zich de moeite zullen willen getroosten hun boekenschat nog eens na te snuffelen, en ook *kennissen hiertoe te willen opwekken*. Immers van Ir. van Romondt, familie van een onzer leden, mochten wij een belangrijke verzameling ontvangen bij zijn terugkeer naar Batavia.

U zult niet alleen de bibliothecaris, maar ons Genootschap hiermede zeer belangrijke diensten bewijzen.

DE BIBLIOTHECARIS.

Aanwinsten voor de Bibliotheek.

Onze bibliotheek is door aankoop, maar voor het grootste gedeelte door schenking met de volgende werken verrijkt:

Schoonheid aan de Vecht (Heemschutserie), Dr. R. van Lutterveld.

Het lustoord tusschen Amstel en Grebbe (1837), twee deeltjes, J. B. Christenmeyer.

Geschiedenis van het slot te Muiden (1828) en Hoof't's leven, Jacobus Koning.

Onze Lieve Heer op zolder. Geschiedenis v. h. schuilkerkje 't Haantje en Museum Amstelkring (1938). Leon. v. d. Broeke.

Catalogus van verkoop op Gunterstein, Breukelen op 27/8 Mei 1936, met 40 foto's,

Vredelant in vroegere tijden. Toespraak van Burgemeester J. A. F. Bakker (27 Maart 1894).

Ordonnatie rakende Gabelle of Weg- en Bruggeld v. h. Zandpad tusschen Breukelen en Ouderkerke (1774).

Reglement op de bus te Tienhoven en Oud-Maarsseveen. (13 October 1785), drie exemplaren. (Geschenk W. J. A. van 't Eind te Tienhoven).

Agnes Block, Vondels nicht en vriendin. 1943. Dr. Cath. van de Graft.

Aartsbisschoppelijke Musea. Utrecht. Verslag over de jaren 1944 en 1945.

Kasteelenboek der Provincie Utrecht, samengesteld door den Provincialen Utrechtschen Bond voor Vreemdelingenverkeer. (Jhr. Mr. Dr. J. R. Clifford Kocq van Breugel).

Tusschen Vecht, Eem en Zee. (1934). Dr. Henri Polak.

De Zoom van het Gooi. (1936). Dr. Henri Polak.

Het Kerspel Jutfaas, (opnieuw bewerkt en aangevuld door Kapelaan J. G. Böcker). Geschenk van Mgr. A. E. Rientjes.

Kon. Oudheidkundig Genootschap te Amsterdam. Jaarverslagen van 1910/1938.

De nu volgende boeken, almanakken enz. zijn geschenken van:

Ir. V. R. van Romondt, Inspecteur bij den Oudheidk. Dienst te Batavia:

De dom van Utrecht (kleine brochure met foto's). G. van Klaveren.

De kloostergang van den dom van Utrecht. (1911), Dr. Gerard Brom.

De dom te Utrecht (brochure), Jonkv. Dr. C. H. de Jonge. *Utrecht*. Historische wandelingen (1909), Dr. H. J. Boers.

Gedenkboek der Utrechtsche Hooge School (1837), Mr. L. Ph. C. van den Bergh.

Utrecht voorheen en thans (tijdschrift voor geschiedenis, oudheden en statistiek, jaargang 1846. ..

Utrechtsche Volksalmanak, jaren 1859—1860—1862, 1863—1864 en 1865.

Jaarboekjes van „Oud-Urecht” 1924—1925—1926—1927—1928—1929 en 1930.

Gids voor Utrecht (1916), C. W. Wagenaar.

Twee oude gidsen van de Provincie Utrecht, (1921 en ongeveer 1880).

Amsterdam in zijne opkomst en aanwas, drie delen. 1760—1765 en 1767, met talrijke gravures, Jan Wagenaar.

Oud-Amsterdam. (100 stadsgezichten). (Uitg. N. v. d. Dag 1907), L. W. R. Wenckebach. ..

Uit onze oude Amstelstad. 1891. Mr. N. de Roever.

Wandelingen door Nederland. 7 delen. (1878). Deel 4 ontbreekt. J. Craandijk en P. A. Schippers.

Door Nederland. (Uit het Engelsch van Charles Wood). 1878. C. Baarslag.

Zeden en gebruiken aan de Zaanstreek, (1874), Dr. G. D. J. Schotel.

De nieuwe Kerk te *Delft* (1923). Mausoleum v. h. Huis van Oranje. (Nat. Huldeblijk 1923). H. v. d. Kloot Meyburg.

De Haarlemsche Hofjes (1910). J. Craandijk.

De Bilt. Een Utrechtsch dorp in vroeger eeuw. Everard Gewin.

Huis te IJpendam. (1836). G. van Ernst Koning.

Museum „Vechtstreek”.

Het is helaas nog niet mogelijk tot oprichting van dit museum te komen, omdat nog geen gebouw is te vinden, waarin dit zou kunnen worden ondergebracht. Bij de in de laatste jaarvergadering benoemde commissie bestaan wel ernstige plannen dit doel te verwezenlijken. Daarom is het van zeer veel belang reeds thans in bezit te komen van voorwerpen, platen enz. Mochten leden iets voor dit doel ter beschikking willen stellen, dan worden zij verzocht zich te wenden tot den heer G. J. Weyland Jr. te Loenen a.d. Vecht, die hiervoor de noodige bergruimte kan reserveeren.

In het volgend jaarboekje hopen wij meer over de plannen tot oprichting van „ons Museum” te kunnen vertellen.

Excursie 1948.

Regen en wind waren ruimschoots ons deel geweest, zoodat het tot groote vreugde stemde op den morgen van den 27sten Juli 1948, de dag, waarop onze excursie naar Haarlem gehouden zou worden, een stralende zon aan den hemel te vinden. Het is weerkundig een prachtig dag gebleven.

Niettegenstaande deze gunstige omstandigheden was ik op het Stationsplein te Utrecht, waar wij om 9.30 uur per autobus vertrokken, toch een weinig teleurgesteld. Twee van de trouwste excursiebezoekers ontbraken, n.l. Trouw en Wijnstra. Het moet mij van 't hart, dat ik deze afwezigheid in verband bracht met een door onzen nieuwen voorzitter getroffen regeling der excursie.

Zooals U bekend zal zijn was voorheen de voorbereiding van de excursies in handen gesteld van een daartoe benoemde excursiecommissie, waarin ook de heeren Trouw en Wijnstra zitting hadden. Deze excursiecommissie was door den heer Kappeyne van de Coppello aan den kant gezet. Volgens hem kon het Dagelijksch Bestuur deze aangelegenheid wel voorbereiden en leiden.

'k Kan er niets aan doen, maar de afwezigheid van Trouw en Wijnstra bracht ik dadelijk in verband met deze nieuwe regeling. En ik vond dat erg jammer! Deze oude commissieleden weten wel, ik heb dat nooit onder stoelen of banken gestoken, dat ik zeer veel bewondering heb gehad voor de wijze, waarop zij hun taak van excursiecommissie verricht hebben. Het is echter 't goed recht van den nieuwen voorzitter om langs andere wegen z'n doel te bereiken. Ik had het dan ook heel wat prettiger gevonden, wanneer deze beide oudleden der excursiecommissie het geval wat sportiever hadden opgenomen en aanwezig waren geweest!

Al rijdende door onze mooie Vechtstreek, waar op verschil-

lende plaatsen nog deelnemers werden opgenomen, kwamen wij deze eerste teleurstelling spoedig te boven en hebben verder een kostelijken dag gehad.

Het doel onzer reis was Haarlem. Waarlijk een stad, die op oudheidkundig gebied wat te zien geeft. Allereerst werd een bezoek gebracht aan de Sint Bavo op de Groote Markt. De koster dezer kerk leidde ons op zeer aangename wijze rond en wist ons veel wetenswaardigs van z'n kerk te vertellen. De Bavo is zoo'n echt Hollandsch bouwwerk. Dit gebouw is Gothiek op z'n Hollandsch. Een dichter der 17e eeuw bezong dit kerkgebouw met de woorden:

O roem van onze Stad! o kroon van onse Landen!
O alderstoutst gesticht,
gemaectt van menschen Handen.

De Sint Bavo is zeer zeker één der belangrijkste kerken van ons land.

De tegenwoordige kerk is de vervanging van een kerkje aan Maria Hemelvaart gewijd. Waarschijnlijk kwam in 1412 het eerste gedeelte van de nieuwe kerk gereed, hetwelk thans het koor is. Het koorhek en een groote lezenaar in den vorm van een pelikaan werden in Mechelen besteld. Deze plaats had in die dagen een groote vermaardheid voor koperwerk.

Was de oude kerk gewijd aan Maria Hemelvaart, de nieuwe aan St. Bavo. Dit wijst wel op contact met het Zuiden in die dagen, want St. Bavo was de Zuid-Nederlandsche ridderheilige. Ook in de vormgeving van het koor is Brabantsche invloed merkbaar.

Wie de bouwmeesters dezer kerk zijn geweest is niet bekend. Wel weten we dat Mr. Evert of Gevaert uit Antwerpen van 1433—1471 het hoofdtoezicht bij het afbouwen van de St. Bavo op zich had genomen. Aan hem worden toegeschreven de hooge dwarspanden. De gevels dezer dwarspanden kwamen eerst in 1500 gereed.

In 1470 namen Godevaert den Bosser, Lieven en Harmen van Boechem uit Brussel op zich den bouw te voltooien, terwijl Steven Elen van Aflighem het steenhakken voor zijn rekening nam.

Blijkens inhassingen in de muren is men bij de afbouw van plan geweest steenen gewelven aan te brengen.

Wegens de kosten moet dit achterwege zijn gebleven, want op den goeden zandgrond, waarop de kerk staat, was voor verzakking niet te vreezen. Met al die oorlogen van Karel de Stoute stond het er in de Hollandsche gewesten in die dagen financieel niet zoo best voor.

Van het exterieur trekken vooral de aandacht het oostportaal en de westgevel.

Verschillende Hollandsche steden bouwden in de 15e eeuw hooge torens bij hun kerken.

De kerkmeesters waren in de jaren nà 1500 van meening, dat Haarlem niet achter kon blijven. De Bavo moest een toren hebben.

Nadat er eerst een plan was geweest om aan den Westgevel vanaf den grond een toren te bouwen, is men van deze idee afgestapt. De viering (wijding van schip-koor met de dwarspanden) werd in 1500 van een steenen gewelf voorzien. Hierop zou de steenen toren als dakruiter komen te staan.

Den beroemden architect Anthony Keldermans uit Vlaanderen werd opgedragen een plan ervoor te ontwerpen, hetwelk in 1506 werd aanvaard.

De groote afmeting van de viering maakte het tot een hachelijke onderneming.

Tijdens de werkzaamheden hoorde men een verdacht geraak. Bij onderzoek bleek de Noordoostkolom te zijn gescheurd. Hierover verwonderen behoeft men zich geenszins. Verwondering wekt het alleen, hoe Keldermans tot zoo'n roekeloze daad is kunnen komen. Bogen van afmetingen als hier in deze viering zonder steunberen kunnen nooit het gewicht van een steenen toren dragen.

Het geval werd in 1514 weer afgebroken. Van de afkomende steenen bouwde men het buitengewoon fraaie torentje van de Bakenesserkerk.

De tegenwoordige toren van de St. Bavo werd in 1519—1520 van hout en lood met een gesmeed ijzeren spits opgetrokken naar ontwerp van Mr. Jacob Symonsz. van Edam. Deze toren is één van de vroegst opengewerkte torens van ons land, waarin reeds enkele renaissance-elementen zich openbaren.

Bepalen wij ons nog enkele oogenblikken bij het interieur.

Zooals reeds gezegd heeft de Bavo een houten gewelf. Het

is een laat-gotisch stergewelf met beschildering en werd in 1535 voltooid.

Bij de restauratie van 1891—92 werden de zijpanden door een steenen gewelf afgedekt.

Het reeds genoemde koperen koorhek, dat in een eikenhouten raamwerk is gevat verloor tijdens den oorlog dien prachtige glans aan goed onderhouden koperwerk eigen. Om het aan de aandacht der moffen te onttrekken werd het bruin geschilderd. Die verflaag kon gelukkig weer verwijderd worden, maar de oude glans en luister was nog niet terug. Ook hier zal de tijd er het zijne toe moeten bijdragen om de bekoring van weleer terug te geven.

In het koor bevonden zich koorbanken met verschillende wapenschilden en humoristisch beelhouwwerk, waaronder de pilaarbijter bijzonder onze aandacht trekt.

In de Bavo zijn begraven Lourens Jansz. Coster, de uitvinder der boekdrukkunst, Frans Hals, Lieven de Key en Bilderdijk. Tevens is er begraven de Haarlemsche reus Daniël Cajenus. Zijn lengte bedroeg 2.63 m. en is op één der kolommen in de kerk aangegeven naast die van den Zandvoortschen dwerg Simon Paap, die het niet verder bracht dan 78.8 cm.

Verder werd in 1805 in deze kerk begraven Johannes Coelombie. Dit heerschap liet een belangrijk vermogen na. Hij bestemde dit tot bevordering van verschillende takken van nijverheid met de bepaling erbij, dat zijn nalatenschap niet eerder dan 200 jaar na zijn dood mag worden aangesproken. Aangenomen kan worden, dat dit vermogen dan ettelijke millicenen guldens zal bedragen. Een zonderling geval, maar met Buziau kunnen we zeggen: „Er zit wel wat in”.

Onder het orgel treffen wij een uit één stuk marmer gehouwen beeldengroep aan, voorstellend de Hulde der Muziek- en Dichtkunst aan de Haarlemsche Stedemaagd.

Het orgel, eigendom van de burgerlijke gemeente Haarlem, is wereldberoemd. Eenmaal was het het grootste orgel van Europa. Het werd in 1735 door Christiaan Muller gebouwd. Op 14 September 1738 werd het voor 't eerst bespeeld.

Na de bezichtiging van de kerk bezochten wij nog de vergaderkamer van de kerkvoogdij. Een fraai vertrek met een rijke meubileering. De diverse kasten, alsmede het verdere

meubilair, getuigen van de welvaart dezer stad tijdens de Gouden Eeuw.

Zoo langzamerhand was het tijd geworden voor een zeer belangrijk onderdeel van de excursie, n.l. de lunch. Wellicht ingegeven door de lage temperaturen der laatste dagen, was de lunch aangekondigd als „warme” lunch! Dat „warm” had echter door het heerlijke weer zijn aantrekkelijkheid verloren. We begonnen met een gloeiend heete gebonden tomatensoep. Vervolgens gestoofde vischfilet met diverse groenten en aardappelen, terwijl wij besloten met het nuttigen van pudding met saus. Het geheel was goed verzorgd en wij hebben heerlijk gezeten in één der frissche zalen van Restaurant Brinkmann op de Grootte Markt.

Het programma, hetwelk ons in de bus was verstrekt, vermeldde als uur van vertrek 17 uur.

Nu kwam het lid van de excursiecommissie, de heer Bastert langs de tafels om mede te deelen, dat dit gewijzigd was in half zes. Later bleek, dat deze mededeeling niet van de commissie was uitgegaan, maar van den heer Bastert persoonlijk. Ik kom hier aan het einde van mijn verslag nog nader op terug.

Tijdens de luch sprak de heer Dykema van „Oud Haerlem” een woord van welkom, hewelk door onzen voorzitter beantwoord werd.

Bij onze rondwandeling door de stad hebben de heeren van „Oud Haerlem” zich doen kennen als uitstekende gidsen. Het is dan ook van ganscher harte wanneer ik hier een woord van hulde en dank breng aan de leden van „Oud Haerlem”, die zich zooveel moeite hebben getroost om dit bezoek aan hun stad voor ons als een onvergetelijke te maken.

Te 14 uur aanvaardden wij onzen tocht door de stad. Allereerst werd een bezoek gebracht aan het stadhuis op de Grootte Markt.

Dit stadhuis is een heel brok historie. De Roomsche koning Willem II deed hier een groote paleishal bouwen, geheel verschillend van de oudere burchten in Holland. Hij zelf was in Brabant en Vlaanderen ontvangen en gevoelde het gemis om op waardige wijze zijn gasten en onderdanen te ontvangen. In die dagen had de Graaf van Gelder het Valkhof te Nijme-

gen in pand gekregen. Willem II had z'n bruid Elisabeth van Brunswijk ontmoet in de brucht van Goslav.

Willem II had alzoo vele paleisburchten bezocht en het behoefte alzoo geen verwondering te wekken, dat deze graaf hier te Haarlem een soortgelijk bouwwerk stichtte. Dit „Coning Wilhelmus Huys” vormt nog de kern van het zuidelijk gedeelte van het stadhuis. Het oudste gedeelte stamt uit de 13e eeuw. De opbouw uit de 14e eeuw. Oorspronkelijk was de hal door de kap afgedekt. Toen het gebouw in de 14e eeuw tot raadhuis werd bestemd kwam er een zoldering in met zware balken en korbelen. Veel van de oude luister is verloren gegaan. Zoo zien wij op een teekening van Saenredam uit het jaar 1628 nog boven de bordesdeuren de beelden van de graven. Deze zijn bij de verbouwing van 1630—33 verloren gegaan. Ook Lieven de Key heeft veranderingen aangebracht.

Na bezichtiging van de Hal, waar we vele wapenschilden aantreffen en o.a. ook een gedenkteeken voor de gevallenen in de oorlog 1940—45, begaven we ons naar den Noordelijken vleugel. Evenals in de vergaderzaal van de kerkvoogden in de St. Bavo treft ons ook hier weer den rijkdom, die er spreekt uit de interieurs. Wat moet Haarlem in die dagen een welvarende stad zijn geweest.

Wij vervolgen onzen tocht en gaan de Jacobijnestraat in. Hier komen we aan het Binnenhof. In 1287 had Floris V z'n gronden hier achter z'n hal afgestaan aan de Dominicanen. Deze geestelijken bezaten ook het klooster St. Jacques te Parijs, waaraan zij hun naam van Jacobijnen ontleenen. Ze stichtten hier een kapel en kapittelzaal. Na verdrijving dezer kloosterlingen werd in pl.m. 1580 het geval verfraaid voor ontvangst der Oranje's. Vandaar de naam Prinsenhof. De prinsentuin is kruidentuin uit den kloostertijd, daarna Hortuo Medios.

Op de Gedempte Oude gracht gekomen kunnen we nog weer eens volop genieten van die echt Hollandsche trapgevels. En hier staan er nog van de goede soort. In de Zuiderstraat komen we langs het hofje der Doopsgezinden van 1892, alzoo nog een zeer jonge instelling. Vervolgens door de Gasthuisstraat, die z'n naam dankt aan het in 1576 verbrande gasthuis. Hier zien wij de Cloveniersdoelen, een gebouw uit 1562. De ingangspoort van 1612 is van Lieven de Kley. De noordgevel

stamt uit de 16e eeuw met een vroeg 17e eeuwse middengevel met bordes. Door de Barrevoeterstraat gaan wij naar het oud klooster van Carmelitessen. Het hofje hier, het Hofje van Loo, dateert van 1489. In 1880 viel de voorgevel weg. Dit hofje ook Gasthuishofje. Op deur en pomp van dit hofje 3 kronen van de middeleeuwse St. Elisabeth. Het tegenwoordige groote Haarlemsche ziekenhuis draagt nog den naam van St. Elisabeth's Gasthuis. Ook dit ziekenhuis draagt in z'n wapenschild nog de 3 kronen. St. Elisabeth bezat de Hongaarsche kroon door haar geboorte. De twee anderen, die van Bohemen en Thüringen verkreeg zij door haar huwelijk.

Verder komen wij aan het 2de Doopsgezinde hofje, het Wijnbergshofje van 1662, hetwelk in 1872 gerestaureerd werd.

Op de Botermarkt ten derde male een Doopsgezind hofje uit de 17de eeuw en in 1936 hersteld.

In de Tuchthuisstraat staat het 17de eeuwse tuchthuis, thans school, alsmede het Brouwershofje uit de 15de eeuw, in 1506 herbouwd, terwijl in 1930 aan de voorzijde ramen werden ingebracht. Al wandelende komen wij bij de Nieuwe kerk. Een kerk, die gebouwd is op de plaats van het voormalige St. Annaklooster, dat door brand in 1576 werd vernield. In 1613 kreeg Lieven de Key opdracht voor den bouw dezer kerk. Na de Hervorming werd deze kerk de nieuwe eerste Hervormde kerk door Jacob van Campen in 1649 tegen den ouden toren aangebouwd. Daarna zien wij de Proveniersdoelen, ook wel nieuwe of St. Jorisdooelen genaamd. Deze doelen is uit 1592. In de 18de eeuw was hier het Heerenlogement, sedert 1618 proveniershuis, dat is stedelijk hofje voor echtparen.

Alvorens wij aan de Gasthuisvest zijn gekomen, zien wij de plek waar tot 1824 de Groote Houtpoort stond. De groote Houtbrug werd in 1930 vernieuwd. Op de Gasthuisvest komen wij langs het St. Elisabeth's of groote gasthuis over welks wapen wij reeds eerder schreven. Dit gasthuis verving in pl.m. 1580 het in 1576 verbrande gasthuis op de hoek groote Houtstraat-Verwulft. Naast het St. Elisabeth's gasthuis het groot Heiligland ingaande komen wij aan het Frans Halsmuseum. Het is in 1608 gebouwd door Pieter van Compers en L. de Key als oudemannenhuis. In de 19e eeuw veranderde het van bestemming en werd Herv. weeshuis. In 1912 werd het als museum ingericht. Aan de overzijde kunnen we genieten van een rij van

naar ik meen 12 gave trapgevels Een pracht straatwand. Wij zien hier nog het gebouw waar tot 1874 het Doopsgezinde weeshuis was gevestigd, het Doopsgezinde Blokshofje uit de 2de helft der 17e eeuw. We komen door de Frankestraat, die z'n naam dankt aan de H. Franciscus. In de Frankestraat komen we langs de Peuzelaarsteeg. Deze naam is ontleend aan een bekend Haarlemsch biervorst, genaamd Poeseler. In de gevel van Frankestraat 25 bevindt zich nog een gevelsteen uit het begin der 18e eeuw, terwijl wij op no. 22 een 18e eeuwse poort van de Doopsgezinde kerk aanschouwen. Via de Anegang komen we in de Warmoesstraat, vanouds de verkoopplaats van groenten. Op no. 23 en 25 is het R.K. hofje „In den Groen Tuin“ van 1886. Dit hofje is een vervanging van het hofje van 1616 aan de Lange Veerstraat 23.

De temperatuur was van dien aard, dat na deze wandeling zich een kop thee bij Brinkmann op de Grootte Markt goed deed smaken. Na deze verkwikking vervolgen we onzen tocht. Allereerst kunnen wij dank zij onze gastheeren van „Oud Haerlem“ de Hoofdwacht bezichtigen. In dit gebouw zetelt n.l. de vereeniging „Oud Haerlem“. De vereeniging bezit in dit gebouw een benijdenswaardig tehuis. Meubilair en wandversiering zijn opmerkelijk goed verzorgd. Het is een waardige zetel voor de vereeniging „Oud Haerlem“ en wij wenschen onze zustervereeniging er van harte geluk mee.

We slaan de Damstraat in, die zijn naam dankt aan een dijk of verhoogd voetpad. Hier zien wij het gebouw van Teylers Godgeleerd Genootschap en het natuurkundig Teylers 2de Genootschap. Beide herinneren ons aan Pieter Teyler v. d. Hulst, die geleefd heeft van 1702—1778.

Op den hoek van de Damstraat en het Spaarne zien wij de Waag van 1595. In hoofdzaak werden hier varkens en kaas gewogen. Het gebouw werd opgetrokken naar een plan van Corn. Cornelisz. van Haarlem door Lieven de Key.

Aan de overzijde van het Spaarne staat het gebouw van de Holl. Mij. v. Wetenschappen door Abraham van der Hart in 1794 gebouwd.

Aan het Spaarne staat ook nog het Teyler Museum van 1885.

We zien de Gravesteinsbrug, de brug naar de oudste grafelijke gevangenis.

Korte Spaarne 23 en 25 tonen ons de resten van de brouwerij de Olifant uit het einde der 16e eeuw.

Wij komen dan aan het Kouden Horn, hetwelk z'n naam: „Winderige bocht“ met eere draagt, en vinden hier het Teylershofje. Hier konden wij nog een blik slaan in de fraaie Regentenkamer, welke op sierlijke wijze met een edele houtsoort betimmerd was.

Door de Valkenstraat, genoemd naar het huis „De Valck“ of „De Valcken“, komen wij aan de Bakenesserkerk. Het koor dezer kerk werd op last van den Roomschen koning, graaf Willem II omstreeks 1250 gebouwd.

De toren werd in 1520 door de Katholieken opgetrokken. De steenen voor dezen torenbouw zijn zeer waarschijnlijk afkomstig van den gesloopten steenen toren van de St. Bavo.

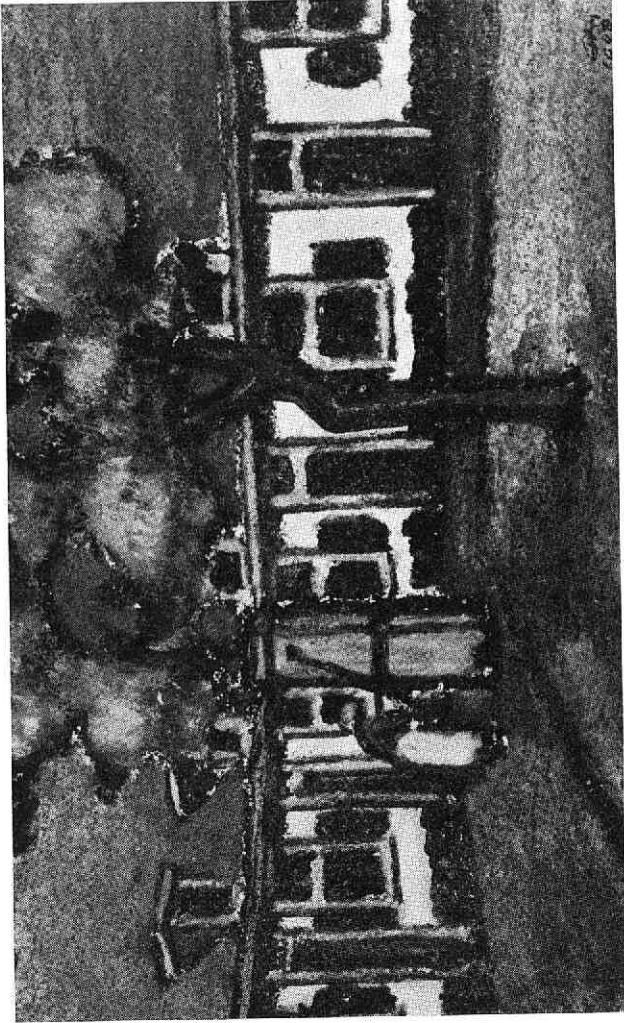
In 1577 kwam de Bakenesserkerk in gebruik bij de Hervormden. Het kerkportaal dateert van 1639, bezit een oeil de boeuf en werd in 1934 gerestaureerd.

Op de Bakenessergracht no. 55 bevindt zich de 2de schuilkerk en op 53 bevindt zich een kruisje van bergsteen in de gevel.

Hier komen we aan het oudste hofje van Haarlem, n.l. het Bakenesserhofje. Het werd 1395 gesticht door Lysbeth Dirks of Dierks, zijnde de weduwe van Dirck van Bakenes, die zulks bij testament had besloten. Het comfort dezer huisjes, hoewel in den loop der tijden reeds verbeteringen zijn aangebracht, is nog niet wat men van huisjes in de 20ste eeuw zou verwachten. Het neemt echter niet weg, dat ze vol rust en romantiek zijn en het geheel een behoorlijk geval is.

Op de Begijnhof komen wij voor één der oudste bouwwerken van Nederland te staan. Het is de Waalsche kerk van 1262. Het Begijnhof vindt z'n oorsprong in een schenking van den pastoor v. d. St. Bavo. Deze schenkt z'n boomgaard aan de Vrouwen van Haarlem en omgeving. De kerk werd in 1347 door brand verwoest en in 1348 herbouwd. De toren is uit hetzelfde jaar. In 1937 leidde architect A. A. Kok de restauratie van dit geval. In 1586 werd de kerk toegewezen aan de Waalsche gemeente.

Op het Goudsmidspleintje kregen de goudsmeden in de 17e eeuw hun Gildehuis. Een gevelsteen met kelk herinnert hieraan.

Hofje te Haarlem.

De in de 18e eeuw verdreven Begijnen hadden hier een schuilkerk, thans pakhuis.

Ten slotte komen wij langs de St. Jozefskerk van 1841. Het is een kerk in z.g. Waterstaatstijl. Dezen naam danken zij aan 't feit, dat de plannen voor dit soort gebouwen werden gemaakt door de hoofdopzichters der Waterstaat in klassieken stijl, van 1853 tot pl.m. 1900 was deze kerk de Kathedraal. Nadien werd de zetel van den bisschop verplaatst naar de nieuwe St. Bavo.

Hiermede waren wij aan het einde onzer excursie gekomen. Wat bij excursies niet altijd het geval is, we waren mooi op tijd. Nog gelegenheid voor het nuttigen van een verversching en toch volgens het program om 17 uur kunnende vertrekken. Ik zou dan ook gevoegelijk m'n excursieverslag kunnen besluiten zoo niet de heer Bastert voor een vroolijke noot had zorg gedragen. „Vroolijke“ noot zoo schrijf ik, maar ik betwijfel of onze voorzitter op dat moment hem wel vroolijk vond. Wat was het geval: Het liep tegen 5 uur en de meeste deelnemers hadden reeds in de bus, staande voor Hotel Brinkmann, plaatsgenomen. De voorzitter wilde precies op tijd vertrekken. Een zeer te waardeeren standpunt! Er ontbraken echter nog verschillende personen onder wie ook de heer Bastert. Toen kwam ter sprake de mededeeling van den heer Bastert aan tafel, dat de bus een half uur later zou vertrekken. De voorzitter wilde hiervan niets weten en toonde zich een uitstekend excursieleider door zich te houden aan het programma. Om echter te kunnen vertrekken heb je een chauffeur noodig. Deze had blijkbaar ook de mededeeling van den heer Bastert ontvangen over het half uur later vertrekken. Hij was tenminste ook niet aarwezig. We moesten dus wel wachten. Zittend in de bus dwaalden de oogen over de Groote Markt.

En wat zagen we daar?

Aan de overzijde van de Groote Markt zat op de stoep van een café de heer Bastert met een charmante dame van ons gezelschap een biertje te drinken! Opgelost was het raadsel, waarom de heer Bastert nog een half uurtje noodig had.

Mijnheer Bastert het is U van harte gegund, maar doe het in het vervolg in eigen en niet in onzen tijd.

Het was een oogenblik werk om den heer Bastert mede te

deelen, dat op hem gewacht werd. Hij begreep blijkbaar den ernst van het geval, want wij zagen hem daarop z'n glas leeg drinken en afrekenen en na enkele minuten was de vluchting terug. Ook de andere afwezigen, alsmede de chauffeur waren inmiddels gearriveerd.

De voorzitter gaf daarop het sein tot vertrek. Na een spoedige reis per bus kwamen wij weer te Utrecht aan, waarmede deze excursie weer tot het verleden behoorde.

De voorzitter heeft getoond een uitstekende excursieleider te zijn, zoodat het goed van hem gezien was hiervoor geen speciale excursie-commissie noodig te hebben.

De bestuursleden van „Oud Haerlem” waren vertrouwde en terzakekundige gidsen.

Een woord van dank voor de leiding van al deze heeren, die ertoe hebben bijgedragen deze excursie tot een onvergetelijke te maken voor allen, die hem meemaakten.

Amersfoort, September 1948.

G. ADRIAANS.

Niftarlake-litteratuur.

Dr. A. C. J. de Vrankrijker,
Naerdincklant. (den Haag 1947)

In dit boek staat veel, waarin de leden van Niftarlake zeker belang stellen, want deze geschiedschrijver noemt veel dingen welke ons geweest raken. Waar in dit boek gesproken wordt over koptienden, waarover het Goo'sch Museum belangrijk materiaal bezit, komen we bij het huis Nyenrode, dat reeds onder Splinter van Nyenrode als leenman van Elten het tiendleen hield. Al deze tiendheeren en -vrouwen passeeren in die hoedanigheid de revue, en het blijkt wel, dat er heel wat geschillen vielen te regelen. Verder vernemen wij veel over het maatschappelijk leven en bedrijf uit vroegere tijden, vooral over het bijhouden, boekweitverbouw in Gooiland. In de Meimaand gingen de Gooische Imkers met hun bijenkorven naar de bloeiende boomgaarden van Jutfaas en IJselstein. Van groot gewicht is ook hetgeen de schrijver meedeelt over de oude en groote kerk te Naarden, en hare geschiedenis en lotgevallen. Uitvoerig wordt besproken het beeldhouwwerk, kapiteelversiering, het orgel en schalkbeeldjes uit het eind der 15e eeuw, volgens Bouwy voortreffelijk werk van een zeldzaam gehalte. Schr. heeft daarop ook vroeger reeds in zijn Geschiedenis van Gooiland gewezen (1939). Ook de gewelfsschilderingen in deze kerk werden even terloops besproken. Dan wordt een hoofdstuk gewijd aan de kloosters van Naarden, het Sinte Marienconvent en mannenklooster, waarvan de Nyenrodes de milde weldoeners waren, o.a. Gijsbrecht van Nyenrode en zijne vrouw Aleonora van Borsselen bedachten het klooster ruim, en wij zien dit kinderloos echtpaar in 1475 als „fundateurs” wegens ontvangen schenkingen aangenomen. Het Convent stuurde jaarlijks een hoeveelheid laken naar Nyenrode ter uitdeeling aan de armen. Na de dood van haar man schonk in 1478 Aleonora aan het klooster 25 morgen land, gelegen aan de Vecht onder Breukelen, onder voorwaarde dat jaarlijks voor de poort 12 mud rogge aan brooden en twaalf

grauwe tabberds met wit gevoerd aan behoeftigen werden uitgedeeld. Latere erfgenamen hebben zich tegen de gift verzet. In de kerk van het Convent, zoo wordt verklaard in 1591, was een gedenkbord dat getuigde, dat Gysbert van Nyenrode en Aleonora van Borsselen aldaar begraven waren, en dat de Heeren van Nyenrode jaarlijks bij het gaderen van koptienden een bepaald vertrek ter beschikking kregen en vrij eten.

Het laatste hoofdstuk handelt over de gelden en de patroonheiligen der Wevers. Onder de afbeeldingen van het interessante boek vinden wij o.m. het kasteel Nyenrode, Nieuw-Loosdrecht op het eind der 18e eeuw, Kortenhoef, Ruïne van de oude kerk te Muiderberg, enz.

A. E. R.

Dr E. M. van Zinderen Bakker,
De West-Nederlandsche Veen-
plassen. (I. Heemschut Biblio-
theek 1947).

Tot ons gewest mogen meerdere plassen gerekend worden, waarvan een geologische, historische en biologische landschapbeschrijving in dit fraai uitgegeven boek wordt aangeboden. De plassen van Westbroek, Tienhoven, Loosdrecht, Loenderveen, Kortenhoef en Ankeveen, Botshol en Venhuizen, oorspronkelijk moerassen, zijn door afslag en veendelven als die typische watervlakten ontstaan, die aan het landschap het apart karakter geven. Het is interessant te lezen, hoe het biologisch proces zich hier heeft ontwikkeld, een groepeerling van planten, flora en wieren heeft gevormd. Wat een verrassende rijkdom aan mossen, kruiden, biezen en riet! Een bijzonder hoofdstuk is gewijd aan de Vechtplassen. Hier wordt ons de weg gewezen in het landschapschoon, dat toegankelijk is voor toeristen, wandelaars en natuurliefhebbers. Ook de historie wordt hier aangeroerd: ontstaan in het grijs verleden, ontginningen, het veenbaggeren en droogmaken, waarbij ook het werk van de Vechtplassencommissie ter sprake komt, die de natuurrijkdom in het gewest bestudeert en registreert, en ook de ornithologie in haar onderzoek betreft. Mooie illustraties geven ons de vele geheimen in de vogelwereld te zien. Het is een mooi, rijk boek, dat zich laat lezen als een boeiend reisverhaal.

A. E. R.

In het Maandblad van „Oud Utrecht“ (31 Mrt. 1948, blz. 22) schrijft C. C. v. d. G. over „een deftige begrafenis te Maarsssen in 1708“. Het betreft hier vooral de „uytgaaf van dootschulden“ bij het overlyden van Jacob de la Fontaine, gewezen advocaat van het Hof te 's-Gravenhage op 19 Juli 1708. Deze woonde op de hofstede Swanenhoff onder Maarsseveen aan de „Goudesteynsche laan“, thans Klokjeslaan. De Swanenhoff was eigendom van Mevrouw de Weduwe De Gruyter, die het huis voor honderd veertig gulden 's jaars verhuurde. De voornaamste posten in de rekening hebben betrekking op rouwgoed, rouwkoetsen, rouwkleederen, rouwkousen, rouwschoenen, rouwmutsen, rouwmantels ens. De dragers kregen een halve kaas en fransche wijn. Uit een transportacte van 9en Februari 1709 blijkt dat „Juffr. de la Court, weduwe wijlen de hr. mr. Jacob de la Fontaine“ eigenaresse werd van „sekere huysinge en hofstede genaamt *Vegt en rust* staende en gelegen in desen geregte aen de westzijde van de reviere de Vegte strekkende uyt deselve Vegte tot aenden Dijk of Heereweg. . . . met syne bepotinge en beplantinge, stallinge, speelhuys, schuytenhuys en alle tgunt in en op deselve hoofstede aard' en de nagelvast is" . . . .

De „huysinge Vegt en rust“ is naar alle waarschijnlijkheid de hedendaagse buitenplaats Vechtensteijn te Maarsssen.

A. E. R.

Tentoonstelling: de Franse tuin van middeleeuwen tot op onze dagen.

Zoo luidt de titel van de Catalogus van de tentoonstelling, die van 11 Juni tot 1 September dit jaar in het Museum Boymans te Rotterdam werd gehouden, die zeker belangstelling zal vinden bij vele leden van Niftarlake, omdat ons gewest ook op het gebied der tuinen zijn geschiedenis heeft. Zij, die uit afbeeldingen en lectuur over de vroeger-eeuwsche tuinen in de Vecht- en Geinstreek op de hoogte waren, hebben hun kennis met deze tentoonstelling ruim kunnen aanvullen en verdiepen. Doordat de Heer Ch. Moreux, Hoofdarchitect van de Burgerlijke Gebouwen en Naionale paleizen als inleiding een his-

torisch overzicht geeft van den tuinaanleg in vroegeren tijd, en aan de hand van afbeeldingen op de tentoonstelling aanwezig, deze geschiedenis wordt geïllustreerd, kan men ook den invloed van André le Nôtre nagaan op onze tuinen in het tijdvak van Lodewijk XIV. Ook de 18e eeuw met zijn uitdiepingen en verhoogingen, met zijn bassins, geschoren heesters heeft in deze streken zijn invloed uitgewerkt. Zeer vele afbeeldingen zijn er van Versailles-Trianon; de middeleeuwsche tuinen zijn veelal ontleend aan miniaturen uit de handschriften. Vandaar dat deze catalogus een waardevolle bijdrage vormt voor de geschiedenis der tuinarchitectuur.

A. E. R.

Wij kunnen onze lezers reeds de verschijning aankondigen van de „Geschiedenis van Nederhorst den Berg”, waarvan wij hier in 't kort den inhoud weergeven, waaruit genoegzaam blijkt, dat hier een interessant stuk locale geschiedenis uit ons gewest gepubliceerd wordt. Het eerste Hoofdstuk behandelt achtereenvolgens het ontstaan en de vroegste historie van deze Ambachtsheerlijkheid en Gemeente, en de beteekenis van het Gemeentewapen, de leen- en ambachtsheeren van de heerlijkheid. Daarna wordt een hoofdstuk gewijd aan de groei en ontwikkeling, de bevolking, bestaansmiddelen (wasch-industrie), onderwijs en school, Radiostation Horstermeerpolder. Terwijl Hoofdst. III gaat over het bekende kasteel Nederhorst, worden wij in 't volgend hoofdstuk vergast op een beschrijving en geschiedenis van de Buitenplaats Petersburg, waar Czaar Peter de Groote op het tooneel verschijnt. De volgende hoofdstukken gaan over het kerkelijk leven. Hoofdst. VIII beschrijft en bezingt de Vechtstreek, met een apart kapittel over de Vechtbrug. Hoofdstuk X neemt ons mee naar de diverse polders, waterschappen en verveningen. De volgende hoofdstukken beschrijven de omgeving met zijn ridderhofsteden, buitenplaatsen, flora en fauna enz. Het boek bevat een groot aantal illustraties, die het geheel in waarde verhoogen. En voor onze gewestelijke geschiedenis en voor Vreemdelingenverkeer is dit boek een belangrijke aanwinst, waarop wij nader zullen terugkomen.

A. E. R.

Achter de kromme aïssel, Bijdragen over boerenwagens en andere voertuigen, samengesteld door H. Braber. Amsterdam 1948.

Dit interessante geïllustreerde boek, dat door Dr J. Kalf wordt ingeleid, houdt zich bezig met de verdwijnende schoonheid in het land der rivieren, waar de oude boerenwagens nog in eere zijn. Wij vernemen van de boerenwagenopschriften, van sierlijke wagens en wagensier, vooral de versiering van de achterschamel, die zeer artistiek kan zijn. Wij vernemen nog over de herkomst van lelie, roos, leeuw en adelaar in de ornamenten van onze boerenwagens door Jhr. P. Beelaerts van Blokland. Wij vinden er prachtige voorbeelden van houtsnEEKunst afgebeeld o.a. een fragment van een achterschamel vervaardigd door een wagenmaker te Ouderkerk aan den Amstel omstreeks 1870.

Voor al nu deze wagens met krommen dissel met den dag zeldzamer worden, is het wel nuttig daarover een en ander vast te leggen. In het gewest Niftarlake zijn nog wel enkele kromme-dissel-wagens, maar niet meer het bewerkte soort van vroegeren tijd. In Maarssebroek was er tot voor korten tijd nog een enkele, evenzoo is dit het geval in Kortrijk, Kockengen en de Ronde Venen. Een fragment van 1864 bevindt zich nog op „Slotwijk” te Loenersloot. Voor de liefhebbers een leerzaam boek.

A. E. R.

In het Archief voor de Geschiedenis van het Aartsbisdom Utrecht wordt een hartelijk „In memoriam” gewijd aan wijlen Pastoor L. J. van der Heyden te Utrecht op 1 Dec. 1947 overleden, en vroeger bestuurslid van „Niftarlake”.

Bovendien wordt in dezelfde aflevering (67 jg. I afl.) over den kroniekschrijver der parochies geschreven, want daarin was hij een specialist geworden. Na een 6-jarig verblijf elders, kwam hij te Utrecht weer „aan den rand van zijn dierbare gouw Niftarlake”. Hij heeft over dit gebied heel wat gepubliceerd, behalve in ons jaarboekje o.a. in het Archief voor Geschiedenis Aartsb. Utrecht. Het Kerspel Loenersloot (1913), De kapel te Baambrugge (1913), Het grensgeschil tusschen Slootdijk en Breukelen (1913), Het kasteel Vreeland en eenige aantekeningen omtrent het Kerspel (1913).

A. E. R.

Parochie O. L. Vrouw Hemelvaart

Nederhorst den Berg.

Op den elfden September 1811 is de reeks van pastoors, door de Hervorming afgebroken, hersteld en werd door de Katholieken een eigen kerkgebouw verkregen.

Wat Nederhorst den Berg op kerkelijk gebied in de Middeleeuwen te beteekenen had, blijve voor dit oogenblik onbesproken, ofschoon de Ned. Hervormde Kerk — welke vroeger aan de Katholieken toebehoorde en aan S. Willibrord was toegewijd — nog heden ten dage de aandacht trekt en onder de meest voortreffelijke monumenten gerekend wordt der Romaansche kunst, genoegzaam getuigt van het warm, godsdienstig leven onder de bewoners van deze streek, ook in de oudheid, toen dit bouwwerk werd gesticht.

Tijdens de Hervorming ging Jan Harmansz., die hier in het jaar 1556 als Roomsche priester in dienst was getreden, tot de Hervormden over en werd dus de eerste, die in deze gemeente het ambt van Ned. Hervormd Predikant uitoefende.

Het kerkje behoorde onder het kerkelijk rechtsgebied van de Aartsdiaken van St. Salvator of Oud-Munster te Utrecht. Er was een vicarie, welke ter begeving stond van de heer Gerrit van Reede, ambachtsheer van Nederhorst den Berg.

In deel II van de Historie ofte Beschryving van 't Utrechtsche Bisdom, behelzende De Oudheden, Kerkelijke en Geestelijke Gebouwen, Kapellen, Kommandeuschappen, Abdyen, Kloosters, Oversten en geleerde Mannen, van 't zelve Bisdom, uitgegeven in 1719, komt over Nederhorst den Berg — inzonderheid de parochie — het volgende voor:

In het Sticht hebben van ouds twee Horsten gestaan: Hoogerhorst en Nederhorst. Het eerste, 't welke in 't jaar 1157 door Godefridus Bisschop van Utrecht tegen de Gelderschen opgeworpen was, is in 't jaar 1528, gelijk t' zijner plaatze verhaalt is, door dezelve Gelderschen onder den voet geworpen. Het tweede, staande aan den oever van de Nedervecht, tusschen Nichtevecht en Bergen, is noch tegenwoordig in wezen; zijnde noch onlangs door den Heer van Wellant verbeterd.

Dicht bij dit slot staat het dorp Nederhorst, 't welke door de wandeling den Berg wordt genoemd. De kerk is op een heuvel gesticht: daar de Pastoor wierd ingeleid door den Proost van Oudmunster.

In 't meergemelde geschrift van Floris van Weede staat aangekeken dat 'er te Nederhorst eene Vikary was, staande ter vergeevinge van den Hoog-edelen Heer Gerrit van Reede. Deze Vikary wierd in 't jaar 1586 bekleedt door Volkerus van Baern, en heeft in 't gemelde jaar niet meer opgebracht als 23. gulden 9. stuivers.

Lijst van de goederen en inkomsten die de kerk te Nederhorst heeft bezeten.

5. en half Mergen land gelegen in Cortehoef, ..	24	—	0
10 Mergen lands,.. .. .	18	—	0
1 Mergen, ...	5	—	0
2. en een half Mergen	6	—	0
2. en een half Mergen	6	—	0
1. en een half Mergen	5	—	10
7. en een half aan diverse partyen	28	—	5
Van jaerlykse uytgangen en huere,.. .. .	9	—	16
	102	—	11

Lijst van de goederen der Pastorye.

De landen tezamen beloopden 50. Mergen,			
en geeven jaerlijks, ...	147	—	0
Noch geeven de Kerkmeesters, ...	8	—	8
	155	—	0

Volgens het zelve geschrift van Floris van Weede heeft de pastory in 't jaar 1585. niet meer opgebracht als 40 — 0.

By dit dorp is gelegen de buurt Overmeer; dewelke in van Wedens boekje niet onderscheiden word van het dorp Nederhorst".

Als nu de Katholieken door de Hervorming zich beroofd zagen van hun herder en hun bedehuis, gingen zij, die vasthielden aan het aloude geloof van hun vaders, voldoening zoeken voor hunne geestelijke belangen in de naastbijgelegene Statie Ankeveen. Daartoe behoorden de Katholieken, die woonden aan de Reedevaart of Nieuwe Vecht, thans behoorende tot de provincie Noordholland; de Katholieken van Nigtevecht, wonen-

de ten deele aan de Oude, ten deele aan de Nieuwe Vecht, in de provincie Utrecht; en de Katholieken, die woonachtig waren in het gedeelte van Vreeland, dat zich uitstrekt van de buitenplaats Welgelegen langs de Nieuwe Vecht tot aan Nigtevecht toe. Met het oog op den afstand en slechte wegen ging het vervullen der godsdienstplichten met groote moeilijkheden gepaard, zoodat ouden van dagen en die moeilijk ter been waren, zeer zuinig aan hun kerkplichten te Ankeveen konden voldoen. Vandaar dat onder de Katholieken, vooral op het einde van de achttiende eeuw, het verlangen om een eigen kerk en pastorie te stichten, al meer en meer levendig werd.

Bij den dood van Daniël Heincke, behanger en zadelmaker, werd diens huis en erf voor de som van *f* 3202,50 door de Katholieken aangekocht.

De namen van hen, die voor de Katholieken hier handelend optraden, waren Jan Braay, Jan Salm, Steven Vernooij en Hendrik Doos.

Het huis van Heincke zou ingericht worden tot pastorie en op het daarbij gelegen open erf zou de kerk verrijzen.

Het was toen 12 Maart 1810.

Thans gingen de Katholieken, die omstreeks 200 communicanten in aantal waren, er toe over een commissie uit hun midden te benoemen, waaraan het afwerken der opgezette plannen kon worden toevertrouwd. Bij meerderheid van stemmen werden daarin gekozen de burgers: Jan Braaij, Dirk Bernsen, Maarten Kool en Willem Mulders.

Doch ziet, toen de voornaamste moeilijkheden overwonnen waren en de loop van zaken zich gunstig aan liet zien, verzezen er bezwaren van eene zijde, waar die wel het allermist verwacht werden. De Statie Ankeveen verzette zich met alle kracht tegen een afscheiding van 200 Katholieken en wist zelfs den aartspriester uit die dagen, G. van Nooy, zoodanig voor zich te winnen, dat hij het bezwaarschrift goedkeurde en onderteekende hetwelk door Ankeveen tegen de plannen der Katholieken van Nederhorst den Berg en Nigtevecht naar het Gouvernement werd opgezonden. En aanvankelijk trad zij op met een zoo gelukkig gevolg, dat de commissie alle hoop op een eigen kerk en pastorie liet varen en voornemens was het aangekochte pand wederom ten gelde te maken.

Inmiddels grepen nieuwe staatsomwentelingen plaats: Hol-

land werd bij Frankrijk ingelijfd en koning Lodewijk tot algemeen Stadhouders benoemd van Zijn Keizerlijke Majesteit. Opnieuw begon de commissie met opoffering „van veel geld, tijd en geduld“ aan te dringen op inwilliging van haar billijke verlangens; zelfs gaat onder de familie Breij te Nederhorst den Berg de niet onaardige overlevering, dat de commissie eenmaal naar den Haag is gegaan, voorzien van een vette Hollandsche kaas, om ook daarmede het Hof welwillend voor zich te stemmen.

In ieder geval: al aanhoudende heeft zij gewonnen en den 12en December 1810 werd den Katholieken te Nederhorst den Berg en te Nigtevecht aangezegd, dat van regeeringswege goedgunstig op hun verzoek was beschikt: zij mochten een kerk en een pastorie bouwen, en zouden tevens van hun kerkelijke overheid in de nieuwe Statie een pastoor ontvangen.

Het gedenkwaardige stuk luidde ongeveer als volgt:

„De Prins algemeene Stedehouder van Zijne Majesteit den Keizer, ontvangen hebbende een rapport van den Minister van Binnenlandsche Zaken van den zevenden van wintermaand op de requeste van gecomiteerden van rooms-gezinden van Nederhorst den Berg en Nichtevecht, tenderende, dat aan hen vrijheid mogt worden verleend om ter eerst gemelde plaats, ten hunne eigene kosten, eene kerk en pastorie, ter uitoefening van hunnen godsdienst te mogen oprigten, en dat er de noodige orders mogten worden gegeven, ten einde zij een voor hen geschikten pastoor mogten ontvangen;

overwegende dat de ingezetenen van den hervormden godsdienst van deze gemeente het bovenvermeld verzoek apprecieeren, alsmede dat de aartspriester van Utrecht geen andere zwarigheden oppert dan de moeilijkheid om die gemeente van een pastoor te voorzien;

heeft besloten de gecomiteerden der rooms-gezinden van Nederhorst den Berg en Nichtevecht te authoriseren, gelijk geschiedt bij dezen tot opbouwning der bovengemelde kerk en tot het daarstellen van een pastoor.

Den 12en van wintermaand,
w.g. de eerste Secretaris van het Gouvernement.

In het voorjaar van 1811 werd met den bouw van de kerk een begin gemaakt. De aartspriester te Utrecht benoemde den 2en

September 1811 tot eersten pastoor van Nederhorst den Berg en Nigtevecht, kapelaan Smits te Montfoort.

De nieuwe kerk werd den 11en September 1811 plechtig ingezegend en onder de schutse gesteld van O. L. Vrouw Hemelvaart.

De Katholieken van Nederhorst den Berg en Nigtevecht verheugden zich op dien dag recht hartelijk en noemden hem „onvergetelijk“ om de vele bezwaren en moeilijkheden, welke te overwinnen geweest waren.

Alle onkosten, waaronder de aankoop van het pand, beliepen voor den bouw van de kerk en het in orde brengen der pastorie het bedrag van *f* 9345,60.

In 1816 schonk Aaltje Salm aan de kerk, bij testamentaire beschikking haar woonhuis, dat later tot zusterhuis zou dienen en nog later tot vergaderzaal voor de leden van de R.K. Volksbond is ingericht.

Op verzoek van het Kerkbestuur werd den 31sten Juli 1833 door den Koning beschikt „dat tot het herstellen en behoorlijk in orde brengen van kerk en pastorie een rijkssubsidie was verleend van *f* 3000,—“.

Op 18 Juni 1850 werd aan het R.K. Kerkbestuur concessie verleend „tot het aanleggen en gebruiken van een geheel afzonderlijke begraafplaats“, in den tuin van de pastorie.

In 1890 is dit kerkhof verlaten en werd door pastoor Vismans aan de overzijde van de Vecht in den Spiegelpolder een nieuw kerkhof aangelegd, waar in 't midden de z.g. dooden- of kerkhoflantaarn in gemetselde steen verrees.

In 1853, toen Paus Pius IX het bisschoppelijk bestuur in de kerk van Nederland herstelde, geraakte Nederhorst den Berg, gelijk ook Abcoude — zij het voor korten tijd — in zeer eigenaardigen toestand. Er was twijfel gerezen of door de pauselijke breve van 4 Maart 1853, handelende over de omschrijving der bisdommen, Nederhorst den Berg bij Haarlem dan wel bij Utrecht was ingedeeld. Het gevolg hiervan was, dat geen der beide bisschoppen zijn rechtsmacht uitstrekten over Nederhorst den Berg, zoodat geen enkel herderlijk schrijven daar ontvangen noch aan de geloovigen werd voorgelezen. Aan dien onzekeren toestand kwam een einde door het bisschoppelijk schrijven van den 19en Januari 1854, luidende aldus:

„Het is U bekend, Beminde Geloovigen, dat wij, toen wij, kort

na het herstel des bisschoppelijken bestuurs hier te lande en na het aanvaarden van ons ambt, een herderlijk schrijven tot de ons toebetrouwde kudde richtten, dit aan U niet zenden konden, aangezien er twijfel gerezen was, of de heilige apostolische Stoel de Statie of Parochie van Nederhorst den Berg bij het Aartsbisdom van Utrecht dan wel bij het Bisdom van Haarlem had ingedeeld. Thans heeft alle onzekerheid opgehouden: bij een op den 18den December 1853 door Zijne Heiligheid den Paus goedgekeurd decreet van de Congregatie tot voortplanting des geloofs, hetwelk den 27en December is uitgegeven, is, op voorstel der gezamenlijke bisschoppen van Nederland, beslist, dat de Statie of Parochie van Nederhorst den Berg behoort tot het bisdom van Haarlem, en dat zoowel de geestelijken als de geloovigen dezer Statie de kerkelijke discipelen van het voornoemde Diocees, wat de feest- en vastendagen en andere dingen van dien aard betreft, mogen en moeten onderhouden.

Terwijl wij U hiervan kennis geven en verklaren, dat wij U als onze geliefde kinderen in Christus aannemen, de Statie plaatsende onder het decanaat van Ouderkerk, haasten wij ons om U van onze vaderlijke genegenheid te verzekeren. U niet minder dan hen, welke wij iets vroeger de onzen mochten noemen, zullen wij in ons hart dragen; allen nemen wij in dezelfde liefde gelijkelijk op; voor allen willen wij, met de hulp der goddelijke genade, naar het voorbeeld van onzen Heer Jezus Christus, en goed herder zijn.

Weest gij, Beminde Geloovigen, goede schapen en begint daarvan aanstonds blijk te geven door het storten van gebeden voor Uwen Bisschop.

En zal dit ons herderlijk schrijven op den Zondage na de ontvangst in de kerk te Nederhorst den Berg op de gebruikelijke wijze afgekondigd worden.

Gegeven te Sassenheim den 19 Jan. 1854.

w.g. FRANCISCUS JACOBUS,
Bisschop van Haarlem.

Op dienzelfde dag werd bij bisschoppelijk schrijven, aan pastoor Schoonderbeek de keuze gelaten: of tot het diocees van oorsprong, tot Utrecht, terug te keeren, of tot het diocees van Haarlem over te gaan.

„Oogenblikkelijk, zoo tekent pastoor Schoonderbeek aan,

besloot ik tot het laatste, en deelde twee dagen later aan de bisschop te Sassenheim persoonlijk mijn besluit mede.

Monseigneur was er zeer mede ingenomen".

Alsnu ontving pastoor Schoonderbeek van den deken van Ouderkerk het volgende briefje, gedateerd 23 Jan. 1854:

Weleerwaarde Heer Pastoor.

Volgens aanschrijven van Zijne Doorluchtige Hoogwaardigheid den Bisschop van Haarlem is uw pastorie gevoegd bij het Bisdóm van Haarlem en door Zijne Doorl. Hoogwaardigheid ingedeeld bij het decanaat van Ouderkerk, waarvan UWeleerw. door Zijne Doorl. Hoogwaardigheid heeft kennis gekregen.

Bij deze aanschrijving is mij door Zijne Doorluchtige Hoogwaardigheid in last gegeven mij ten Uwent te begeven, om in zijn naam te vernemen omtrent de afkondiging van zijn schrijven en van U en uwer heeren kerkmeesters de getuigenis uwer onderwerping aan Zijne Hoogwaardigheid te ontvangen, waartoe ik mij op den 1en Februari omstreeks 11 uren ten uwent zal vervoegen.

Ik verzoek UWeleerw. de heren kerkmeesters van mijn komst te willen verwittigen.

In de hoop UWeleerw. in den besten welstand te ontmoeten, heb ik de eer met achting te zijn.

UWeleerw. dienstw. drn.,

J. G. VAN DER AA, deken.

De „getuigenis hunner onderwerping" had, blijkens de daarvan opgemaakte akte, den 1en Februari plaats, in tegenwoordigheid van den pastoor van Duivendrecht, H. van Breukelen en den kapelaan van Ouderkerk, H. Prijer.

Den 6en Februari 1855 werd te Nederhorst den Berg het parochiaal armbestuur opgericht en werden tot eerste armmeesters benoemd de heeren: H. F. Ostheimer, J. Nieuwendijk en B. van Dijk.

Den 16en Juni 1859 werd bij bisschoppelijke brieven Nederhorst den Berg als statie opgeheven en tot parochie verklaard, staande onder de schutse van Onze Lieve Vrouw Hemelvaart. Tegelijkertijd werden door Mgr. van Vree de grenzen der parochie nader omschreven en vastgesteld als volgt:

De parochie bevat de geheele burgerlijke gemeente Nederhorst den Berg en Nigtevecht, benevens een gedeelte der bur-

gerlijke gemeente Vreeland. Noordelijk grenst zij aan de parochie Weesp, noordelijk en oostelijk aan die van Vinkeveen, zuidoostelijk aan die van Kortenhoef, zuidelijk aan die van Loenersloot en westelijk aan die van Abcoude.

De grenzen, waardoor zij gescheiden wordt van de omliggende parochiën Ankeveen, Kortenhoef, Loenersloot en Abcoude, welke tot het aartsbisdom van Utrecht behooren, blijven tot nadere beslissing hetzelfde, als zij waren tijdens het besluit van de H. Congregatie tot voortplanting des geloofs den 18en December 1853 door Z.H. den Paus goedgekeurd, waarbij de grenzen der bisdommen nader zijn vastgesteld.

Van de parochie Weesp wordt zij, totdat daaromtrent anders mocht worden bepaald, gescheiden door een lijn, welke van den Veldersweg of -laan, op het punt, waar zich de provinciale grens tussen Noord-Holland en Utrecht bevindt, met die grens eerst oost- en dan zuidwaarts in de Vecht loopt en deze met diezelfde grens doorgaat tot aan de Stichtsche Kade, welke zij met de burgerlijke grens van Nederhorst den Berg volgt, tot waar zij de parochie Ankeveen ontmoet.

Op 15 October 1875 vestigden zich in de parochie Nederhorst den Berg 4 zusters Franciscanessen van Salzkotten. Deze richtten een naai- en bewaarschool op en beloofden na 2 jaren lager onderwijs aan de kinderen der parochie te zullen geven. De oude pastorie, die schuin tegenover de nieuw gebouwde kerk lag, werd in 1876 aan de zusters verkocht en er werd een nieuwe pastorie gebouwd naast de kerk.

Naast de toenmalige pastorie werd in 1883 een nieuwe parochiale school gesticht.

Van alle pastoors, die tot dusverre het herderlijk bestuur voerden over de parochie Nederhorst den Berg, is Paulus Bernardus Vismans, buiten twijfel, de voornaamste en de grootste. Hij heeft zich als bouwheer der nieuwe kerk en als stichter der bijzondere school op ongewone wijze verdienstelijk gemaakt. Aan kerk en school heeft hij, naar eigen getuigenis, „zijn gezondheid en zijn geld” ten offer gebracht.

Den 27en Mei 1878 werd door de zusters Franciscanessen met het onderwijs der parochiekinderen voorgoed een begin gemaakt. In 1889 vertrokken de zusters Franciscanessen uit Nederhorst den Berg. De Congregatie van de Eerw. Zusters Ursulinen van Grubbenvorst nam de taak van het onder-

wijs in 1890 van haar over. Intusschen was in 1890 een nieuwe kerk gebouwd. De oude kerk en pastorie werd tot school en zusterswoning ingericht. Het verblijf der zusters Ursulinen in de parochie is slechts van korten duur geweest. In October 1892 zijn zij vertrokken.

Op 9 December 1892 werd de school gesteld onder de leiding der Eerw. Zusters van het Goddelijk Kind te Amsterdam, welke ook heden ten dage nog in de parochie met het onderwijs zijn belast.

Niet onvermeld mag blijven de oprichting van de Broederschaps-Processie ter eere van O. L. Vrouw v. h. Hart van Jezus op 14 April 1880. Van den beginne af nam de Broederschap zoozeer in bloei toe, dat zij aan pastoor Vismans geldelijken steun kon verleen en hem in staat stelden te Nederhorst den Berg een parochiekerk van die afmeting en omvang te stichten, welke anders, in gewone omstandigheden, de geldelijke draagkracht der parochianen verre zou zijn te boven gegaan.

In 1884 werden voor het eerst plannen besproken om te komen tot de stichting van een nieuwe kerk.

Op 29 Juli 1886 had de overdracht plaats van de gekochte grond van de heer van Blaricum aan het kerkbestuur. De oppervlakte van den grond bedroeg 4 HA, 80 A en 4 cA en was gelegen aan de Vecht en was ruim genoeg voor een kerk, kerkhof, pastorie, enz. De prijs van den grond was zeer voordeelig en bedroeg *f* 4000.—.

In 1887 werd de bouw van de nieuwe kerk opgedragen aan den architect Bijvoetsz te Amsterdam, die als solied bouwkundige bekend stond en reeds 3 kerken gebouwd had.

De bouw der kerk werd gegund op 9 Mei 1888 aan B. Krijnen, aannemer in Den Haag voor de som van *f* 63.700.—. Met de bijkomende kosten heeft de geheele kerkbouw de som bedragen van *f* 69415.04.

Den 25en Augustus 1890 werd de kerk door Mgr. Bottemanne ingewijd.

Het kwam in vroegere jaren ten plattelande niet zeldzaam voor dat men bij zieken en kwalen zijn toevlucht nam tot den pastoor, wjl zij zich menigmaal toegden op de kennis van eenvoudige huismiddelen. En zoo had pastoor Vismans, als kapelaan van Leidschedam, van zijn pastoor Stolk, dergelijke

heelmiddelen leeren kennen, die hij gaarne hielp aanwenden, en dikwijls niet zonder goed gevolg, naar het lichaam, en wie weet voor hoevelen naar de ziel.

Dit is overvloedig gebleken uit het getal van belangstellenden die van heinde en ver gekomen waren om hem bij zijn begravenis op 16 Juni 1899 de laatste eer te bewijzen.

In 1900 werd de kerk verrijkt met een Maria-altaar; tevens werd in dat jaar een begin gemaakt met de kruiswegstaties, welke aan het penseel van den heer C. Dunselman werden toevertrouwd. Zij werden allen te zamen gebracht uit vrije schenkingen.

Bovenstaande gegevens zijn voor het meerendeel ontleend aan het boek „Geschiedenis der parochie Nederhorst den Berg“ uitgegeven in 1911 ter gelegenheid van het 100-jarig bestaan der parochie.

Bij den bouw van de kerk zijn 4 klokken van verschillende grootte in den toren gehangen, waarvan de opschriften hieronder volgen:

I. Fis-klok. Aan de voorzijde leest men:

Nomen mihi Immaculata Conceptio.

Christi magni, Dei Fili, majestatem populis annuntio.

Petit & Fritsen me fuderunt 1888.

(Mijn naam is Onbevleete Ontvangenis, Ik verkondig de majesteit van de groote Christus, Gods Zoon, aan de volken. Petit & Fritsen hebben mij gegoten, 1888).

Deze inscripzie staat tussen twee randen van bloemen, waarin musiceerende engelen.

Aan de achterzijde: het beeld van de Onbevleete Ontvangenis.

II. Ais-klok (Angelus-klok): Op de voorzijde het opschrift tussen 2 bloemranden:

Domina nostra vocor a Sacratissimo corde.

Misericordias Christi Populo Dei cantabo.

Patrini fuere Petronella Ubink, vidua G. Bak en B. P. Bak. 1888.

Petit & Fritzen me fuderunt 1888.

(Onze Lieve Vrouw van het Allerheiligst Hart word ik genoemd. Ik zal de barmhartigheden van Christus voor Gods volk bezingen. Peten zijn geweest Petronella Ubink, weduwe G. Bak en B. P. Bak 1888.

Petit & Fritzen hebben mij gegoten 1888).

Aan de achterzijde het Onbevlekt Hart van Maria.

III. Cis-klok. Opschrift voorzijde, tussen 2 bloemranden:

Sacratissimo Cordi Jesu Dicabar.

Notas Facio in populis Adinventones ejus Isaas caput XII

Petit & Fritzen me fuderunt.

(Aan het Allerheiligst Hart van Jezus werd ik gewijd.

Ik maak Zijne weldaden onder de volkeren bekend. Isaias

Hoofdstuk XII.

Petit & Fritzen hebben mij gegoten).

Aan de achterzijde het H. Hart van Jezus.

IV. Opschrift tussen twee randen van takken, enz.:

Ego Joseph, Amicus Sacratissimi Cordis Jesu.

Venite adoremus.

Patrini fuere Wilhelmus et Catharina conjuges.

Petit & Fritzen me fuderunt.

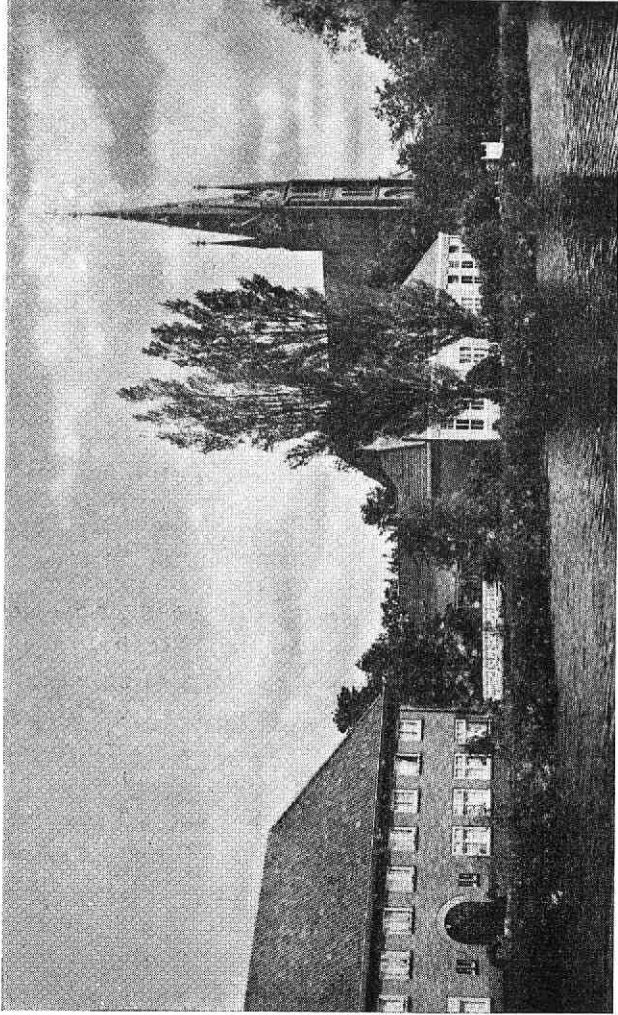
(Ik ben Joseph, de vriend van het Allerheiligst Hart van

Jezus. Komt, laat ons aanbidden, Peten waren de echte-

lieden Willem en Catharina. Petit & Fritzen hebben mij

gegoten).

Bovenstaande klokken zijn tijdens de bezettingsjaren in 1943 door de Duitschers weggehaald en in Duitschland versmolten, doch het kerkbestuur heeft besloten om zoo spoedig zulks mogelijk is, nieuwe klokken aan te schaffen. 2 Klokken zijn intusschen afgeleverd. Zij dragen dezelfde opschriften als de oude klokken, vermeld onder I en II. De sub I bedoelde klok weegt 870 kg. en die onder II genoemde 460 kg. De nieuwe klokken zijn gegoten door de firma Petit en Fritzen te Aarle-Rixtel. Woensdagavond 17 Maar 1948 om 7 uur had in de R.K. kerk de zegening van deze twee luidklokken plaats. De plechtigheid geschiedde door den Hooogerw. Deken Boekhorst, daarbij geassisteerd door den zeereerw. heer pastoor J. C. C. Groot, pastoor Pelgrim van Ankeveen en Pater Joosten O.F.M. De klokken waren voor dit doel opgehangen voor in de kerk. Achtereenvolgens hadden de volgende ceremonieën plaats: zegening van het zout, wijding van het water, zalving met olie en chrisma. het aanbrenge van 7 kruisen aan de buitenzijde van elke klok, 4 met het heilig chrisma en 't plaatsen van een wierookvat onder de klok. Na de zegening der klokken kregen de parochia-

R.K. Kerk, Pastorie en Zusterhuis te Nederhorst den Berg.

nen gelegenheid de klokken te luiden, waarvan zeer veel gebruik werd gemaakt.

De klokken zijn tenslotte Donderdag 18 Maart 1948 in de toren opgehangen.

Onder het pastoraat van pastoor J. C. C. Groot werd de kerk verrijkt o.a. met een nieuwe preekstoel, een nieuw H. Hartbeeld en een geluidsinstallatie.

Tengevolge van de plaats gehad hebbende inundatie door de Duitschers in April 1945, was de beplanting der kerkelijke terreinen nagenoeg geheel verwoest. In 1947 is een geheel nieuwe en schitterende beplanting aangelegd en zijn er ruim 1000 struiken en heesters in vele soorten geplant. De kerkelijke terreinen zijn thans herschapen in een prachtig aangelegd park.

De laatste jaren is een fonds gevormd voor het stichten van een St. Joseph-altaar, zoodat vermoedelijk binnenkort kan worden overgegaan tot den bouw van bedoeld altaar.

Op de R.K. begraafplaats is een oorlogsmonument onthuld ter nagedachtenis aan Albert van Benschop, die tijdens een gehouden razzia op 14 Januari 1945 door de Duitschers op verraderlijke wijze is neergeschoten.

Het kerkbestuur was op 1 Dec. 1948 samengesteld als volgt:
Voorzitter: pastoor J. C. C. Groot.

Kerkmeesters: J. J. Bak, J. Krol, J. Schoordijk en W. B. Smits.
Het Armbestuur:

Armeesters: C. C. Hageman, J. A. M. Nieuwendijk en F. P. Welle.

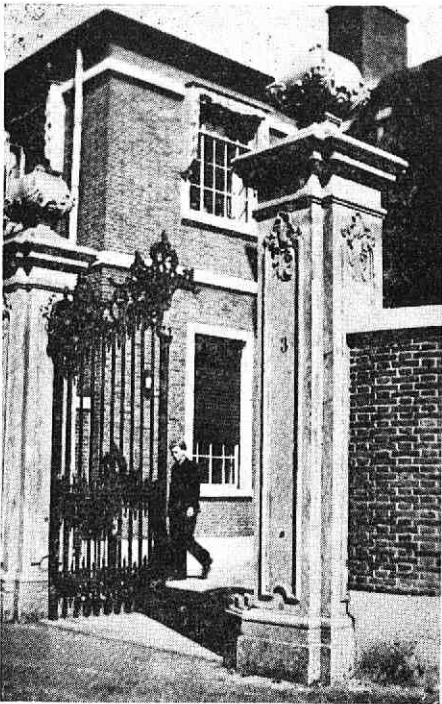
Pastors van Nederhorst den Berg.

J. A. F. C. Smits	.. .. .	1811—1817
C. Hondvorst	.. .. .	1817—1827
J. van Rossum	.. .. .	1827—1844
C. Schoonderbeek	.. .. .	1844—1854
C. L. Rijp	.. .. .	1854—1858
P. Ridders	.. .. .	1858—1864
J. M. van de Ven	.. .. .	1864—1871
P. B. Vismans	.. .. .	1871—1899
P. J. Geenen	.. .. .	1899—1908
G. W. van den Burg	.. .. .	1908—1927
G. de Wolf	.. .. .	1927—1935
J. C. C. Groot	.. .. .	1935 tot heden

Nederhorst den Berg, 12 Aug. 1948.

J. KROL.

Het Hek van de voormalige buitenplaats „Hoffwerck”.

Tusschen Vegtvliet en Vijverhoff, aan den straatweg van Breukelen naar Nieuwersluis, lag tot diep in de 19de eeuw de buitenplaats Hoffwerk. Vermoedelijk gesticht kort na 1674 komt er in het plaatwerk „de Zegepralende Vecht” een gravure van voor. Deze toont een vrij klein huis, vlak aan de Vecht gelegen, de voorgevel naar de rivier gekeerd. Toentertijd (1719) behoorde het aan de weduwe van den heer Pieter van Veen. Volgens een kaart in het plaatwerk opgenomen, had het buiten destijds geen overtuin. Deze werd in de loop van de achttiende eeuw aangelegd.

In het werk: „Gezigten aan de rivier de Vecht” door P. J. Rutgers (1836), komt een lithografie voor van het huis. Het blijkt duidelijk, dat het huis aan beide zijden door aanbouw van twee groote vleugels aanzienlijk is vergroot. Tevens is er aan het oorspronkelijke huis een koepelzaal gebouwd.

De tuinaanleg is ook op Hoffwerk gewijzigd in landschappelijken stijl, dit is te zien op de lithografie. In 1875 schrijft Craandijk in het 2de deel van zijn Wandelingen door Neder-

land na eerst gefulmineerd te hebben over — wat hij noemt — de overladen rococostijl van het huis Vegtvliet:

„Beter en waardiger is de bouwstijl der vorige eeuw vertegenwoordigd door het deftige huis van Hoffwerck met twee uitspringende vleugels en een koepelzaal. Sints meer dan tachtig jaren de woonstede der tegenwoordige eigenaresse, Mej. Laan Willink, bewaarde het dien Stempel van rijken eenvoud, van statige weelde, die zoo wel aan het erfgoed der grijze patricische voegt. En in overeenstemming met het ouderwetische huis is het kloeke hout, dat het omringt, is de ingang door het ijzeren hek tusschen zware steenen palen, is de lange, regte laan van de overplaats, onder wier hooge gewelven de ramen der koepelzaal het uitzicht geven op het land in de verte”.

Het opgeschroefde proza van den heer Craandijk toont niet alleen dat hij geen litterator was, maar ook dat hij niet in staat was een bouwstijl op de juiste waarde te schatten. Men moet de lithografie van Vegtvliet vergelijken met die van Hoffwerk om zijn loftuitingen te waardeeren — nihil namelijk, totaal niet.

De dagen van Hoffwerck waren toen reeds geteld. Kort daarop overleed de hoog-bejaarde eigenaresse. Het goed kwam in andere handen. Hoffwerck werd geheel aan een sloper verkocht, die eerst de zware iepen en eiken deed vellen. Toen de bijgebouwen gesloopt waren, brandde het hoofdgebouw, voordat het ook afgebroken zou worden, totaal af.

Het terrein werd verkocht aan twee kweekers. Op de plaats van het koetshuis werd een woning met kweekerij gebouwd, die nog steeds Hoffwerck heet. Het andere gedeelte werd verkaveld. O.a. werd de villa Zonnebloem er gebouwd.

Dit is zeer onvolledig de geschiedenis van het buitengoed. Tot voor kort meende ik, dat het monumentale hek, dat Craandijk speciaal noemt, ook gesloopt was. Dit is echter niet zoo.

Het Provinciaal bestuur van Noordholland kocht het in 1892. Wat het bestuur er toe bewogen heeft dit te doen — ik heb het niet kunnen achterhalen.

In 1894 werd het hek naar Haarlem overgebracht, waar het aan de Dreef geplaatst werd, als toegang tot het Paviljoen Welgelegen, zetel van het Provinciaal bestuur.

Het is een zeer kostbaar smeedijzeren hek, opgehangen tusschen twee gebeeldhouwd hardsteenen pilaren, elk bekroond met een hardsteenen vaas van gedrukt model, alles in Lodewijk

XV-stijl. In afmetingen en oppervlakkig gezien ook de detailleering vertoont het groote gelijkenis met het hek van Nederhorst. Dit laatste echter valt in een vroegere stijlperiode, wat men bij eenigszins nauwkeurig toezien dadelijk ziet.

Sinds in 1937 vlak achter het hek een verbindingsvleugel met overkluisde poorten is verreezen, heeft het als afsluiting totaal geen zin meer.

Tevens is bij diezelfde uitbreiding het hek met de beide gebouwen verbonden door kwart-cirkelvormige muurtjes — waarin kleine poorten — die het tusschen zich in klemmen. Een weinig geslaagde oplossing, die aan het hek afbreuk doet, immers gebouwd als een alleenstaande afsluiting, is het nu opgenomen in een systeem van poorten en heeft zijn functie als hek totaal verloren.

Toch moeten wij de Provincie Noordholland dankbaar zijn, dat het zoo gespaard bleef.

Wat een alleenstaand hek in de Vechtstreek beteekent, dat kan men zien aan de schandelijk verwaarloosde hekken van Hunthum of van Wallenstein.

J. W. N. VAN ACHTERBERGH Jr.

De Kaatsbaan te Maarssen.

Het kaatsspel was in vroeger eeuwen een alom gewilde sport en op de uitgaande wereld der 17e eeuw oefende de Kaatsbaan altijd een groote aantrekkingskracht uit. Bij Hooft hooren wij den knecht Lecker vertellen, dat hij den neef van zijn meester gezocht heeft „Kaetsbaen in, Kaetbaen uyt“¹⁾. In 1547 was te Arnhem op 's Heeren Hof een Kaatsbaan aangelegd en deze werd zoo druk bezocht, dat men in 1583 den jonkers van de Ridderschap verweet, dat zij in plaats van zich met landsbelangen bezig te houden, hun tijd doorbrachten met kaatsen.

In Den Haag was in 1670 de Kaatsbaan van Pieter van Gool, hoek Casuaristraat bij den Vijverberg, bekend. Deze diende ook als schouwburg, vooral voor Fransche tooneelspelers²⁾.

Kaatsbanen waren open of overdekt. In Amsterdam had men er meer dan één. Het spel stond zoowel bij den adel als bij het volk hoog in aanzien. In Amsterdam werd in de 15e eeuw het kaatsen in de Nes verboden ten gevolge van de klachten der kloosterlingen, die bij het spelen langs de kloostermuren in hun gebed en overweging gestoord werden. Bij de komst van den Graaf van Leicester was de Magistraat Jan Hooft, Schepen en Burgerhopman, nergens te vinden... dan eindelijk in de kaatsbaan. Deze oude speelplaatsen leefden nog lang voort in heugenis door de namen Kaatsbaangang, Kaatsbaansteeg, Kaatsballengang. In het midden der 16e eeuw, werd in Amsterdam de laatste Kaatsbaan afgebroken. Sic transit... zo gaat alle glorie ten slotte voorbij³⁾.

In Leiden werd op 24 December 1463 bij keur verboden het houden o.a. „van Kaetsbanen, cloetbanen of keylbanen (kegel-

---

¹⁾ Prof. Dr. G. Kalff, Huiselijk en Maatschappelijk leven te Amsterdam in de 17e eeuw, blz. 81.

²⁾ Historia XII (1947) blz. 8.

³⁾ Eigen Haard, 1881, blz. 467, 1902 blz. 261.

banen) ende dieghelelike op tien roeden nae enighe prochkerken, goidshuyzen, gasthusen of kercken of enighe cloisteren of enighe gheestelike huysen.... behoudelijk dat een ygehelyc op die vrije ghekuerde heerstraat sel moegen *caetsen* by consent desghenen van wiens huysen dat men kaetst zonder verbueren". Onze zeventiend' eeuwse schilders hebben het balspel meermalen in beeld gebracht, een bewijs dat het populair was ⁴).

Zoo heeft Maarssen dan ook zijn kaatsbaan gehad, waarvan de naam nu voortleeft in de bekende straat. Waar lag de kaatsbaan, waar het spel beoefend werd? Men *meent* dat deze gelegen was op het einde bij den Diependaalschen Dijk, dus op het gebied van Maarseveen. Het Bevolkingsregister van 1829 geeft in deze geen aanwijzing. Ook wil men dat deze kaatsbaan later overgebracht werd naar de Lanen, waar een uitspanning floreerde tot in de vorige eeuw op het eind der Driehoekslaan.

De Kaatsbaan, thans met Breedstraat de drukke levendige winkelstraat, heeft er in vroegeren tijd heel anders uitgezien dan wij haar nu kennen. Ten eerste was zij aan de Oostzijde geheel onbebouwd. Aan die zijde vindt men ook geen oude woonhuizen, maar daar stond een schutting of staketsel, waarachter de tuin lag van den grooten Ommeloop". Het was oorspronkelijk een Joodsch bezit, want Jacob de Mercado, providiteur van de Statentropen, kocht met Michiel Senior in 1696 de huizinge, hofstede, tuin en boomgaard „Den Ommeloop" aan de Oostzijde van de Vechtbrug tot de Agterdijk of Wagenweg toe, leenroerig aan de Ridderhofstad Loenresloot. De koopers zouden de „lichten" in de W.Z. der muur niet mogen betimmeren, noch het staketsel buiten den binnenkant der haag. Over de schutting is nog heel wat te doen geweest. De groote Omloop werd later Hoornoord genoemd, thans Mariagesticht der Zusters. De tuin liep langs de onbebouwde Kaatsbaan om naar den Achterdijk. Tot 1882 was het bewoond geweest door Mej. J. Schut ⁵).

De huizen aan de Oostzijde zijn gebouwd van 1869 tot 1874.

⁴) De oude Tijd, 1874, blz. 220.

⁵) Jb. Niftarlake 1922, blz. 51. 1944—45 blz. 2.

De Kaatsbaan was vroeger het feestterrein of kermisplein van Maarssen, alwaar op 12 Mei, van ouds de kermis dien dag, werd gehouden, wyl de kerk aan St. Pancratius was toegewijd. Ouden van dagen weten nu nog te vertellen, dat op kermisdag meermalen de kachel brandde en de kramen vanwege de sneeuwvlagen moesten sluiten. Geen wonder, zegt men, St. Pancratius behoort tot de IJsheiligen, die van 12 tot 14 Mei herdacht worden⁶⁾. Deze kermis zou door de dichter Lukas Rotgans die op Cromwijck bij Maarssen woonde, beschreven zijn in zijn „Boerekermis“. Anderen willen, dat de tafreelen, welke Rotgans beschrijft aan toenmalige schilderijen zijn ontleend en gefantaseerd en niet zoozeer een product van eigen observatie. (Dr. Luttervelt). Hoe het zij, de dichter van de boerekermis beschrijft een kermis, zooals zij rond 1700 werden gehouden, met alle toenmalige vermakelijkheden en spelen: poppekast, hanengevecht, 't banket van oliekoeken, klappende wijven, ringsteken, ganzetrekken, het knuppelen van de pauw tooneelspel in een tent opgepropt met menschen, een quakzalver, danspartijen, spelen om geld op de keilbaan en tot slot.... een boerengevecht⁷⁾.

DE KAATSBAAN.

Daar kreeg ik bij geval de Kaatsbaan in mijn oog,
 D' een boog en kromde 't lijf, een ander hijgde en vloog
 Zijn eigen schaduw na, en kruiste heen en weder.
 De kaatsbal rijst omhoog, en daalt weer schielick neder.
 Maar weinig denkt de jeugd, bij 't vliegen van den bal,
 Hoe dat haar leven streckt een speeltuig van 't geval,
 Een kaatsbal van 't geluk, maar zangster staakt Uw preecken.
 Een ander stoor' de vreugdt en geesel' de gebreken.
 Daar zag ick op den grondt een rij van keegels staan.
 Men wedt, men schreeuwt, en smijt de munten door de baan.
 De jongen schudt zijn beurs, en spilt de zilvre schijven.
 Zoo lang vergadert met zijn meesters vee te drijven.

⁶⁾ Dr. A. Huisman, Die Verehrung des H. Pancratius, Haarlem 1939, S. 81. 84.

⁷⁾ L. Rotgans, Boerekermis, Amst. 1735, blz. 7.

De knopen, uit de broek getrokken, en van 't hemdt:
 'is Al verloren. Goôn! hoe is zijn hart beklemd!
 Hier blinkt de kermiskraam, verrijkt met beugeltassen
 En sleutelreeksen, die de boerenmeisjes passen;
 Want bouman hadt haar huur voor 't gansch jaar betaald.
 Elk zoekt haar gading bij de koopvrouw, en verdwaalt
 Schier in haar keur, door al 't verschiet van koopmanschappen.
 D' een dingt een voorschot, en ander stof tot kappen.
 Men toetst de gouden bel, en Dibbrig koopt een paar.
 Maar bruine Wybrig steekt een blanke naaldt in 't haar,
 En Teuntje, meest gekapt met strikken aan haar ooren,
 Zoekt naar een stelsel, om heur vrijer te bekoren.
 Daar komt een boerezeun, geslopen uit een hoek,
 De meidt verrassen met een zoeten kermiskoek.
 Gins rookt de wafelkraam, daar Jaap en bleeke Stijntje
 Vast smullen zij aan zij, besloten door 't gordijntje;
 Hij veegt de boter van haar lippen met een kus,
 En vat haar in den arm maar 't meisje zegt: sus, sus,
 Bedwing jou, lieve Jaap, aars gaat mijn eer verloren.
 Wacht tot wij zijn alleen: de bakster mogt het hooren.
 Wat verder kruist een vent bestoven langs de straat.
 Hij vloekt, hij dreigt, hij scheldt, en slingert daar hij gaat.
 Toen riep er een: sta ruim! die keerel is beschonken!
 Wel hoe veel vaanen heeft die biervlieg wel gedronken.

De weert in de' Uilevlucht, een herberg, daar deguiten
 En luie bedelaars vergaären in de nacht.
 Daar wordt gestolen goedt door dieven thuis gebracht,
 En van zijn wijf verkocht: gelijk de buuren zeggen.
 Indien men deze quant deê op de pijnbank leggen,
 Wat zou hij klappen! 't Is de grootste guidt van 't landt.

De Kaatsbaan heeft nog een paar aardige oude gevels be-
 waard, die, hoewel in het benedengedeelte gewijzigd, of later
 bepleisterd, de straat een karakteristiek aanzien geven. Tee-
 keningen van den kunstschilder W. van Leusden geven deze
 oude gevelarchitectuur weer geest en leven. Laten wij hopen
 dat deze fragmenten van vroegere huizenbouw, deze gevels,
 die met de hooge stoepen langs de gracht Maarssen tot een
 Amsterdamsch dorp maken en welke wij bij leven en welzijn nog

eens met beschrijving in 't jaarboekje zullen plaatsen, nog lang de Kaatsbaan mogen versieren. Veel gevels zijn verbouwd of bepleisterd, hekjes en vóórtuintjes zijn geruimd en boomen zijn geveld, en. . de oude hals- en puntgevels? Hoelang nog? . . Evenals de huizen op de Langegracht hebben ook deze de gevelvormen van 1680—1750. Enkele dragen nog opschriften:

Zegent ons Godt soo schaadt geen nijdt
en helpt Godt niet dan baat geen vlyt

MDCCV

Ik leg op een kalken steen
na konst van bouwen,
Ik wil ook wensen op gonst van mensen,
maar Godt vertrouwen

Ao. 1724

A. E. RIENTJES.

INHOUD.

---

1. Bestuur van het Genootschap.. .. .	IV
2. Ledenlijst	V
3. Jaarverslag	XI
4. Rekening van den Penningmeester	XV
5. Geschenken	XIX
6. Ons Archief.. .. .	XX
7. Aanwinsten voor de bibliotheek	XXI
8. Museum „Vechtstreek“	XXIII
9. Excursie naar Haarlem	XXV
10. Niftarlake-litteratuur	XXXVII

I. De R.K. Kerk te Nederhorst den Berg, door J. J. F. Krol	1
II. Het hek van de voorm. buitenplaats „Hoffwerck“, door J. W. N. van Achterbergh Jr.	14
III. De Kaatsbaan te Maarsse, door Mgr. A. E. Rientjes	17
